

tietoarkisto

| Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto | www.fsd.uta.fi | 2014

Suomalaisten hyvinvointi
kattavassa seurannassa • 6

Palveluportaali **Aila** • 10

EU:n tietosuoja-asetus
etenee • 24

»Teema: Tutkimusdatan avaamisen asialla

Tässä numerossa:

»Teema

Tutkimusdatan avaamisen asialla

Tietoarkisto 2014 käsittelee avointa tiedettä tutkimusdatan avaamisen näkökulmasta. Lehti esittelee olemassa tai suunnitteilla olevia tutkimusdatalinjauksia. Esimerkit tulevat Suomesta ja ulkomailta. Myös tutkijat saavat sanoa sanansa aineistojen avaamisesta.

» HYPA-aineistot: Kattava seuranta-aineisto suomalaisten hyvinvoinnin ja mielipiteiden muutoksista	6
» Haastattelussa Pasi Moisio: Tilastolain muutos teki mahdolliseksi HYPA-aineistojen avaamisen tutkimuskäyttöön	8
» Etsivä löytää aineistot nyt Ailasta	10
» Aineistojen lataaminen Ailasta yksinkertaista ja nopeaa	12
» Yliopistoilta ohjeita tutkimusaineistojen hallintaan	14
» Avoin tiede ja tutkimus -hanke edistää tiedon saatavuutta	15
» Kansainvälinen raportti IFDOLta: Rahoittajilta vahvaa tukea aineistojen avoimelle saatavuudelle...	17
» Tieteelliset lehdet mukaan tukemaan tutkimusaineistojen avoimuutta	19
» Gallup: Tutkimusdatan avaaminen tehostaa aineistojen käyttöä ja lisää tieteen avoimuutta	22
» Euroopan unionin uusi tietosuojasetus etenee	24

YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIETOARKISTO
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

tietoarkisto

Yhteiskuntatieteellisen
tietoarkiston julkaisu

ISSN 1457-7682
(Painettu)
ISSN 1795-5254
(Verkojulkaisu)

Päätoimittaja:
Helena Laaksonen

Toimituskunta:
Katri Aarnio
Sami Borg
Hannele Keckman-
Koivuniemi
Jarkko Päivärinta
Tuomas J. Alaterä

Ruotsinno:
Marina Hamberg

Julkaisija:
Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto (FSD)

Käyntiosoite:
Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs,
Tampere

Puhelin 040 190 1432
Faksi (03) 343 9088

Postiosoite:
Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto
33014 TAMPEREEN
YLIOPISTO

Sähköposti:
fsd@uta.fi tai
etunimi.sukunimi@uta.fi

Kotisivu:
<http://www.fsd.uta.fi/>

**Tietoarkisto-lehti
verkossa:**
[http://www.fsd.uta.fi/
lehti/](http://www.fsd.uta.fi/lehti/)

Taitto:
Juha Immonen

Painopaikka:
FORSSA PRINT
Forssa 11/2014

» Aineistopalkinto esimerkillisestä aineistonhallinnasta	26
» Monikulttuurisuutta julkisessa tilassa käsittelevän aineiston kerääjä palkittiin	26
» Uudistetut informointiohjeet opastavat kertomaan tutkittaville tutkimuksesta ja aineistosta	28
» Ensimmäisenä Suomessa – Tietoarkisto sai DSA-sertifikaatin.....	28
» Uusia yhteistyöorganisaatioita mukaan tietoarkiston neuvottelukuntaan	28

VAKIOPALSTAT

- **Pääkirjoitus / Ledare**
Tutkimusdatan avoimuuslinjaukset yleistyvät / Ökad öppenhet gällande forskningsdata..... 4
- **Dataruutu** .....
- **Kolumni:**
Datapolitiikan toteuttamisesta..... 29
- **Aineistoluettelo** .....
- **Julkaisuja arkistoiduista aineistoista** .....
- **Lyhyesti** .....

HENKILÖKUNTA

Sami Borg
johtaja
050 345 0811

Helena Laaksonen
informaatikko
040 190 1440

Katri Aarnio
hallintoasiainsihtööri
040 190 1432

Outi Törnblom
projektikoordinaattori
050 318 7187

Tarja Uotila
asiakas- ja
tietopalvelusihtööri
040 190 1443

**ASIAKASPALVELU JA
AINEISTONKÄSITTELY**
asiakaspalvelu.fsd@uta.fi
040 190 1442

Seppo Antikainen
tietopalveluasiantuntija
040 190 1436

Taina Jääskeläinen
kielenkääntäjä
040 190 1444

**Hannele Keckman-
Koivuniemi**
tietopalveluasiantuntija
040 190 1439

Antti Ketola
tutkimusamanuenssi
050 318 7235

Mari Kleemola
tietopalvelupäällikkö
040 190 1437

Arja Kuula
kehittämispäällikkö
040 190 1438

Katja Moilanen
tietoarkkitehti
050 462 7370

Jarkko Päivärinta
tietopalveluasiantuntija
040 190 9802

Juha Ranta
tutkimusamanuenssi
050 318 7213

TEKNISET PALVELUT
tuki.fsd@uta.fi

Tuomas J. Alaterä
tietoverkkoasiantuntija
040 190 1441

Sami Granstedt
sovelluskehittäjä
050 318 7188

Jani Hautamäki
järjestelmäsuunnittelija
040 190 1431

Matti Heinonen
atk-erikoistutkija
040 190 1435

Antti Niskanen
järjestelmäsuunnittelija

Ari Paloposki
pääsuunnittelija
040 190 1434

Toni Sissala
järjestelmäsuunnittelija
040 190 1431

Sirkka Säynäjäkangas
atk-erikoistutkija
040 190 1433

Arttu Ylä-Outinen
sovelluskehittäjä
040 190 1431

Jonne Renvall

Sami Borg
Johtaja
Föreståndare
Tietoarkisto

Tutkimusdatan avoimuuslinjaukset yleistyvät

Tämä Tietoarkisto-lehden numero käsittelee avointa tiedettä tutkimusdatan avaamisen näkökulmasta. Lehti esittelee olemassa tai suunnitteilla olevia tutkimusdatalinjauksia. Esimerkit tulevat Suomesta ja ulkomailta. Lisäksi annamme tilaa tutkijoiden mielipiteille datan avaamisesta.

Tutkimusdata voi olla mitä tahansa tutkimuksessa hyödynnettävää sähköistä, digitaaliseen muotoon tallennettua aineistoa. Usein se on jo alun perin suunniteltu ja koottu tutkimusta varten. Tieteen sisäiset normit, yleiset tehokkuusvaatimukset ja erityisesti internetin uudet mahdollisuudet korostavat tarvetta tutkimusdatan avaamiseen. Avaamisen mahdollistava aineistohallinta on pelkistetyksi datan jatkokäyttömahdollisuuksien turvaamista ja tarjoamista. Tavoitteena on aineistojen laaja ja pitkäaikainen käytettävyys sekä aineistojen helppo saatavuus.

Datan avoimuus ei ole joko On tai Off. Avoimuudella on asteita ja tutkimusdata voi olla käytettävissä erikseen myönnettävin käyttöluvin. Tärkeintä on, että avoimuus on jotenkin päällä.

Kaikkiaan Open Access on leveä horisontti tiedon ja tieteen avoimuuteen. Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämässä avoimen tieteen ja tutkimuksen ATT-hankkeessa korostetaan, avoin julkaiseminen ja tutkimusdata, julkaisujen ja datan linkittämismahdollisuudet sekä avoimet tutkimusmenetelmät muuttavat tieteen käytäntöjä.

Pian alalla kuin alalla voi olla mahdollista perehtyä tutkimustuloksiin verkossa saatavilla olevan tutkimusaineiston kera. On myös enää pieni askel siihen, että Suomessa datan avaaminen ja avoin julkaiseminen oikeasti meritoivat tutkijaa. Ja pian avoin data ja avoin julkaiseminen sisältynevät myös tutkimusorganisaatioiden rahoituskriteereihin.

Suomessa valtiovallan vahva tuki avoimelle tieteelle johdattaa siihen, että tutkimusjärjestelmän päärahoittajat vahvistavat ja täsmäntävät omia avaamispyrkimyksiään ja jatkavat linjausten toimeenpanoa hallinnonaloillaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja muut ministeriöt ryhtyvät entistä

aktiivisemmin suosittamaan tutkimusorganisaatioille virallisia politiikkalinjauksia ja tekoja datan avaamiseksi. Kehitysuunta on myönteinen – kunhan vain linjaajat ja linjattavat pitävät mielessään, että toimenpidesuosittelujen toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan riittävän tehokkaasti.

Ollakseen toteuttamiskelpoisia datapolitiikkojen tulee olla tiiviitä ja täsmällisiä. Eri alojen avaamishaasteet ja tukipalvelut ovat erilaisia. Kun pyytää avaamaan, tarjolla pitää olla toimivia malleja ja työkaluja.

Tiedustelin viime lokakuussa kattavasti Suomen yliopistojen tutkimushallinnon asiantuntijoilta, ovatko yliopistot ryhtyneet toimiin tutkimusdatapolitiikan laatimiseksi. Pika-kyselyn tavoite oli tilannekuvan luominen. Jyväskylän yliopistossa rehtori on hyväksynyt viime syyskuussa tutkimuksen tietoaisteistojen hallinnan periaatteet. Helsingin ja Lapin yliopistoissa työ on käynnissä rehtorin asettamissa työryhmissä ja muutamassa muussa yliopistossa on laadittu ohjeita aineistohallintaan. Useimmissa yliopistoissa ei ollut vielä ryhdytty näin konkreettisiin toimenpiteisiin.

Olisi toivottavaa, että yliopistojen ja muiden tutkimusorganisaatioiden datapolitiikat yleistyisivät ja että ne muotoutuisivat riittävän joustaviksi. Tutkimusryhmä tai -organisaatio voi tuki avata datansa pääosin omin voimin. Pitkällä tähtäimellä se tuskin on hyvä ratkaisu – ainakaan sellaisille aineistoille, joiden kuvailu, mahdollinen suojaus, säilyttäminen ja jatkokäyttöön toimittaminen vaativat datapalveluasiantuntijoiden erityisosaamista.

Usein toimivin malli on hyödyntää datan avoimuutta tukevia valtakunnallisia tukipalveluita. Näiden tuella data tulee kuvailluksi alan kansainvälisten standardien mukaan, pitkäaikais säilytyksestä huolehditaan kunnolla, eikä jatkokäytön järjestäminen rasita tutkijoita kohtuuttomasti.

Tietoarkisto tarjoaa juuri tällaisia palveluja ihmistieteille. Lisäksi tukipalveluja tarjoavat Suomessa myös muun muassa CLARIN sekä CSC:n monet tutkijapalvelut. Näitä keskitettyjä palveluja suosittaa myös Suomen Akatemia, joka uudisti tutkimusdatan avaamisohjeitaan alkusyksystä.

Ökad öppenhet gällande forskningsdata

Detta nummer av Tietoarkisto handlar om öppen tillgång och hur man kan göra forskningsdata mer tillgängligt. I tidningen presenteras existerande eller planerade riktlinjer gällande forskningsdata. Exempel ges från Finland och utomlands. Dessutom får forskarna redogöra för sina åsikter om datatillgängligheten.

Forskningsdata som används i forskningen är material som lagrats i vilken elektronisk, digital form som helst. Ofta är materialet redan från första början planerat och insamlat med tanke på forskning. Interna normer inom forskningen, allmänna krav på effektivitet och särskilt de nya möjligheterna som internet öppnat betonar behovet av att göra forskningsdata tillgängligt. Materialhantering som möjliggör öppenhet innebär kort sagt att man kan trygga och erbjuda förutsättningar för fortsatt användning av data. Målsättningen är att datamaterialet under en lång tid är lätt tillgängligt och i användbar form.

Datatillgängligheten är inte enbart fråga om On eller Off. Öppenheten har olika grader och forskningsdata kan göras tillgängligt med särskilt beviljade användartillstånd. Det viktiga är att öppenhet på något sätt beaktas.

Allt som allt är Open Access en bred horisont till öppenhet i kunskap och vetenskap. Undervisnings- och kulturministeriet har startat ett projekt om öppenhet inom vetenskap och forskning (Avoimen tieteen ja tutkimuksen hanke ATT). I projektet betonas hur öppen publicering och forskningsdata, publikationer och möjligheterna att länka dem samt öppna forskningsmetoder kommer att förändra praxis inom forskningen.

Snart kan det vara möjligt att inom område som område bekanta sig med forskningsresultat via forskningsmaterial som man finner tillgängligt via nätet. Vi är i Finland bara ett litet steg från att öppnande av data och öppen publicering på riktigt är meriterande för en forskare. Och snart torde öppen data och öppen publicering ingå i forskningsorganisationernas kriterier för att bevilja finansiering.

I Finland kommer statsmaktens starka stöd till en öppen vetenskap troligen att leda till att de viktigaste forskningsfinansiärerna förstärker och förtydligar sina egna strävanden för öppenhet och att de fortsätter verkställa riktlinjer inom sina respektive förvaltningsområden. Undervisnings- och kulturministeriet och andra ministerier torde allt aktivare rekommendera för forskningsorganisationerna officiella policymålsättningar och åtgärder för att öppna data. Utvecklingstrenden är positiv – bara de som drar upp riktlinjerna och de som följer dem kommer ihåg att följa upp hur åtgärdsrekommendationerna förverkligas och vilken deras inverkan är.

För att kunna förverkligas bör politiken gällande datahanteringen vara koncis och precis. Olika områden möter olika utmaningar gällande öppenhet och har olika behov av stöd-tjänster. När man förutsätter öppenhet bör det finnas fungerande modeller och verktyg att tillgå.

Vi ställde i oktober förra året en fråga till experter på forskningsstyrning vid de finländska universiteten om universiteten har vidtagit åtgärder för att skapa en datapolicy för forskningen. Syfte med snabbenkäten var att skapa en bild av hur läget ser ut. Rektorn för Jyväskylän universitet har under förra året godkänt principer för styrningen av datamaterial inom forskningen. Vid Helsingfors och Lapplands universitet pågår arbetet i arbetsgrupper tillsatta av rektorerna och i några andra universitet har man utarbetat regler för materialhanteringen. I de flesta universitet har man ännu inte vidtagit så här konkreta åtgärder.

Det vore önskvärt att det blev allt vanligare med att universiteten och andra forskningsorganisationer hade en datapolitik och att den utformas tillräckligt flexibelt. En forskningsgrupp- eller organisation kan dock på egen hand öppna sina data. På längre sikt är det knappast en bra lösning – åtminstone för sådant material, vars beskrivning, möjligt skydd, bevaring och bearbetning för fortsatt användning kräver specialkunskap av experter på datatjänster.

Oftast fungerar den modell bäst som utnyttjar tjänster avsedda för stöd av datatillgänglighet. Med hjälp av detta stöd blir data beskrivet enligt internationell standard och man sköter om den långvariga förvaringen på ett ändamålsenligt sätt, och arrangemangen för den fortsatta användningen belastar inte oskäligt mycket forskarna.

Dataarkivet erbjuder just sådana tjänster för humanvetenskaperna. Dessutom erbjuder även bl.a. CLARIN (Common Language Resources and Technology Infrastructure) och CSC (Tieteen tietotekniikan keskus Oy) stöd-tjänster för forskning. Dessa centraliserade tjänster rekommenderas även av Finlands Akademi som i början av hösten förnyade sina regler gällande tillgängligheten av forskningsdata.

Teksti: Eliisa Haanpää

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, on kerännyt tietoja suomalaisten hyvinvoinnista ja hyvinvointipalveluiden käytöstä laajalla väestötutkimuksella vuodesta 2004 alkaen. Sen jälkeen Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut- eli HYPA-aineistoja on kerätty vuosina 2006, 2009 ja 2013. THL aikoo jatkaa aineistonkeruuta säännöllisesti. Tavoitteena on tarjota kattava seuranta-aineisto, joka mahdollistaa yhteiskunnan hyvinvoinnin monipuolisen arvioinnin.

Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut
(HYPA) -aineistosarja vuosilta 2004–2013

Kattava seuranta-aineisto suomalaisten hyvinvoinnin ja mielipiteiden muutoksista

Jokaisessa aineistossa on mukana noin 4 500 suomalaisen tiedot. Puolet tutkituista on aina uusia ja puolet on jo edellisessä keruuaalossa haastateltuja. Perusaineisto kerätään puhelinhaastatteluilla. 80 vuotta täyttäneiltä tiedot kerätään käyntihaastatteluilla. Käyntihaastattelujen lukumäärä on noin 400 kussakin keruuaalossa. Vuosina 2006 ja 2012 on lisäksi tehty erillinen postikysely lapsiperheille.

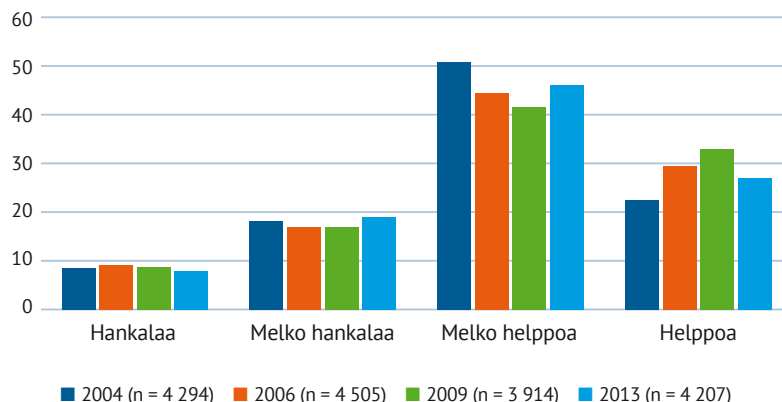
Haastattelut on toteuttanut Tilastokeskuksen haastatteluorganisaatio, ja tutkimusten kaikki taustamuuttajat ovat peräisin Tilastokeskuksen rekisteritiedoista. Kyselyissä vastausprosentti on ollut korkea, perusaineistoissa yli 80. Lapsiperheille ja iäkkäille suunnattujen kyselyjen vastausprosentti on vaihdellut 53 ja 73 välillä.

Menojen kattaminen tuloilla helpottunut

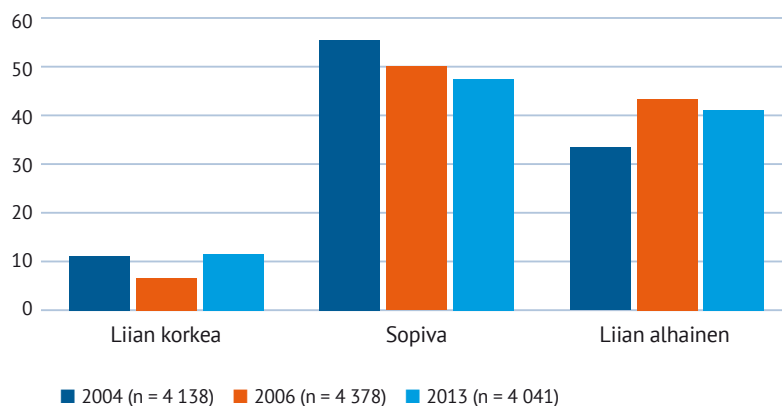
Hyvinvointia käsitellään aineistoissa eri vuosina niin yksilötasolla kuin kotitalouksittain. Sitä kartoitetaan muun muassa asumiseen ja taloudelliseen hyvinvointiin liittyen kysymällä esimerkiksi asunnon tyypistä, asuinalueesta, asumistottumuksista sekä omasta koetusta taloudellisesta tilanteesta.

Koettua varallisuutta tarkasteltaessa on nähtävissä, että niiden suomalaisten osuus, jotka kokevat menojensa kattamisen tuloillaan vaikeaksi, ei juuri ole muuttunut vuosien saatossa. Kuitenkin yhä useampi suomalainen koki menojensa kattamisen tuloillaan helpommaksi vuonna 2009 kuin vuonna 2004. Vuonna 2004 vastaajista hieman yli 20 prosenttia koki menojen kattamisen kotitalouden nykyisillä tuloilla helpoksi, kun vuonna 2009 sen koki helpoksi yli 30 prosenttia vastaajista. Vuonna 2013 tilanne näyttää muuttuneen hieman, sillä menojen kattamisen helpoksi kokevien määrä on laskenut 6 prosenttiyksikköä vuoden 2009 tilanteesta. Toisaalta menojen kattamisen melko helpoksi kokevien määrä on noussut 5 prosenttiyksikköä vuoden 2009 tilanteesta vuoteen 2013 tultaessa. Kokonaisuudessaan enemmistö kokee menojen kattamisen nykyisillä tuloilla helpoksi tai melko helpoksi.

Kun kotitaloutenne kaikki tulot otetaan huomioon, menojen kattaminen näillä tuloilla on

Onko sosiaaliturvan taso Suomessa tällä hetkellä liian korkea, sopiva vai liian alhainen? (%)

Yhteiskunta ja hyvinvointipalvelut

HYPA-kyselyissä yhteiskuntaa tarkastelevia teemoja ovat muun muassa erilaiset kuntien ja valtion takaamat sosiaalipalvelut ja -etuudet. Sosiaaliturvan tason ylläpitäminen ja sosiaalietuudet ovat teemoja, jotka ovat mukana yhteiskunnallisessa keskustelussa vuodesta toiseen.

Mielipiteet sosiaaliturvan tasosta vaihtelevat hieman aineistonkeruuvuosien välillä, mutta keskimäärin puolet kaikkien keruuaaltojen vastaajista pitää tuen tasoa sopivana. Vuonna 2004 vastaajista 55 prosenttia piti sosiaaliturvan tasoa sopivana, kun vuonna 2013 samaa mieltä oli 48 prosenttia vastaajista. Vastaajista keskimäärin vain joka kymmenes piti sosia-

liturvan tasoa liian korkeana. Sosiaaliturvan tason liian alhaiseksi määritteli vuonna 2004 vastaajista 33 prosenttia, vuoden 2006 tutkimuksessa 43 prosenttia ja tuoreimmassa tutkimuksessa 41 prosenttia. Jokaisena tutkimusvuonna vastaajista valtaosa on pitänyt sosiaaliturvan tasoa joko sopivana tai liian alhaisena.

Näiden pitkittäistarkastelujen avulla voidaan tehdä jatkotutkimusta esimerkiksi siitä, miten hyvinvoinnin ilmapiiri on muuttunut vuosien aikana Suomessa ja mitkä asiat näihin muutoksiin ovat mahdollisesti vaikuttaneet. HYPA-kyselyssä laajasti kartoitetut kokemukset hyvinvointipalveluista tarjoavat lisäksi mahdollisuuden tarkastella esimerkiksi sitä, miten

palveluita voidaan parantaa ja palvelutarjontaa tehostaa vastaamaan palveluiden käyttäjien tarpeita. ●

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2004 [elektroninen aineisto]. FSD2884, versio 1.0 (2014-05-06). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2004. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) [tuottaja] 2004. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2004: ikääntyneiden käyntihaastattelut [elektroninen aineisto]. FSD2885, versio 1.0 (2014-05-22). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2004. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) [tuottaja] 2004. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2006 [elektroninen aineisto]. FSD2886, versio 1.0 (2014-06-03). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) [tuottaja] 2006. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2006: lapsiperheet [elektroninen aineisto]. FSD2887, versio 1.0 (2014-06-03). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) [tuottaja] 2004. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2009 [elektroninen aineisto]. FSD2888, versio 1.0 (2014-06-03). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [tuottaja] 2009. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Moisio, Pasi: Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut 2009: ikääntyneiden käyntihaastattelut [elektroninen aineisto]. FSD2889, versio 1.0 (2014-06-06). Helsinki: Tilastokeskus [aineistonkeruu] 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [tuottaja] 2009. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2014.
- > Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut (HYPA) -väestötutkimuksen verkkosivut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. < <http://www.thl.fi> > [navigointipolku: Tutkimus ja asiantuntijatyö - Väestötutkimukset.] (Viitattu 19.11.2014.)

Tekstissä ja kuvioissa käytetyt vuoden 2013 kyselyn tiedot saatu Pasi Moisiolta.

Teksti: Helena Laaksonen
Kuva: Pekka Pajuvirta

Haastattelussa Pasi Moisio

Tilastolain muutos teki mahdolliseksi HYPA-aineistojen avaamisen tutkimuskäyttöön

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, THL:n tutkimusprofessori **Pasi Moision** mukaan edustavat isot väestökyselyt antavat suomalaisten hyvinvoinnin muutoksesta 2000-luvulla toisenlaisen kuvan kuin mediajulkisuudesta välittyä.

- Hieman kärjistäen suomalaiset ajattelevat, että maailmassa menee surkeasti, mutta meidän perheellä menee ihan hyvin.

Pasi Moisio on tehnyt Suomalaisten hyvinvointi ja palveluli HYPAtutkimuksia 2000-luvun alusta lähtien. Vuosien 2004, 2006 ja 2009 aineistojen arkistointiprosessi saatiin liikkeelle vasta vuoden 2013 aineistonkeruuta suunniteltaessa, vaikka aineistojen mahdollisimman avoin saatavuus ja tietoaarkiston palvelun hyödyntäminen olivat tavoitteena alusta lähtien.

HYPA-aineistojen taustamuuttajat tulevat kaikki Tilastokeskuksen rekisteristä. Aiemman tilastolain aikana rekisteritietojen luovuttaminen ei ollut mahdollista kolmansille osapuolille ilman erillistä lupaa Tilastokeskukselta jokaisen käyttöluvahakemuksen yhteydessä.

Lakimuutos mahdollisti taustamuuttajien arkistoinnin

- Tilastokeskus antoi luvan luovuttaa haastatteluaineistot tietoaarkistoon, mutta rekisteristä yhdistetyt taustamuuttajat se vaati poistettavaksi. Esimerkiksi sukupuoli, ikä ja tulotiedot olisi pitänyt poistaa. Sellainen aineistohan olisi ollut arvotonta, toteaa Moisio.

Niinpä THL luopui arkistoinnista

HYPÄ-kyselyn vastausprosentit ja aineiston laatu ovat poikkeuksellisen korkeat.

Asennevättämän muotoilun vaikutus vastaamiseen

HYPÄ-tutkimusten avulla voi tarkastella, miten asennevättämän muotoilu vaikuttaa vastaamiseen. Osalle vastaajista sosiaaliturvan tasoa koskeva väittäjä esitettiin satunnaisesti muodossa a, osalle muodossa b.

- Veroja pitäisi Suomessa alentaa vaikka se johtaisikin sosiaaliturvan leikkauksiin.
- Sosiaaliturvan taso pitää Suomessa ylläpitää, vaikka se johtaisi verojen korottamiseen.

Tutustu muuttujiin Ailassa

FSD2884: AsVait2a ja AsVait2b, FSD2886: AsVait6a ja AsVait6b.

Tietoarkiston asiakastiedot paljastavat, että Pasi Moisio oli Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston ensimmäinen asiakas, kun toiminta alkoi vuonna 1999.

tuolloin. Arkistointi lähti vauhdilla liikkeelle pian tilastolain muutoksen jälkeen, kun Tilastokeskuksen edustajat kertoivat jo tekevänsä yhteistyötä tietoarkiston kanssa.

HYPÄ-aineistoja on voinut saada aiemminkin tutkimuskäyttöön, mutta THL ei voinut ulkoistaa hallinnointia kenellekään. Koska käyttöluopahakemuksia tuli melko harvakseltaan, sujuvaa rutiinia aineistonluovutukseen ei päässyt syntymään, kun tutkijat hoitivat sitä oman työnsä ohessa. Näin aineistonluovutus vei käyttöluopaprosessin lisäksi paljon aikaa verrattuna nykyiseen järjestelyyn.

Avoimen datan haaste

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, kuten muutkin tilastoviranomaiset, on Moisio mukaan haasteen edessä avoimen datan vaatimuksen kanssa.

– Paine aineistojen avaamiseksi on kasvanut, mutta resursseja siihen ei tahdo

olla. Siksi nykytilanne on työnjaollisesti THL:lle loistava, sanoo Moisio.

Tietoarkisto huolehtii aineiston säilytyksestä pitkäaikaisesti käyttökuntoisena, ja tutkijat voivat ladata datan tietoarkiston palveluportaalin kautta. Toistaiseksi HYPÄ-aineistoja saa jatkokäyttöön tietoarkistosta vain HYPÄ-ohjausryhmän erillisellä luvalla. Ohjausryhmä myöntää käyttöluvan hyväksytyään hakijan tutkimussuunnitelman.

Vinkkejä jatkokäyttäjille

HYPÄ-aineistot tarjoavat Moisio mukaan runsaasti käyttämätöntä materiaalia paitsi hyvinvoinnin tutkimukseen myös metodologisiin tutkimuksiin.

– Esimerkiksi vuosien 2004 ja 2006 kyselyissä sosiaaliturvan tasoa koskeva asennevättämä esitettiin kahdella hieman eri tavalla muotoiltuna satunnaisesti eri haastateltaville, Moisio antaa suoran vinkin jatkokäyttäjille.

HYPÄssa on sisäänrakennettu niin sanottu 50 prosentin rotatoiva paneeli, mikä tarkoittaa, että puolet vastaajista on aina uusia ja puolet edellisessä aallossa haastateltuja. Paneeliominaisuuden tutkimusmahdollisuuksia ei Moisio mukaan ole kovin paljon hyödynnetty.

– Lisäksi täytyy muistaa, että HYPÄ-kyselyn vastausprosentit ja aineiston laatu ovat poikkeuksellisen korkeat.

Uusimman, vuonna 2013 kerätyn, HYPÄ-tutkimuksen raportti julkaistaan joulukuussa 2014. Sen jälkeen aineisto tulee tietoarkistoon saataville. ●

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi
Kuva: Outi Törnblom

Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston asiakkaat ovat voineet ladata aineistoja suoraan verkosta palveluportaali Ailasta toukokuusta 2014 lähtien. Marraskuun alkuun mennessä rekisteröityneitä asiakkaita oli viitisensataa ja ladattujen aineistojen määrä yli 600. Puolessa vuodessa aineistoja on toimitettu enemmän kuin koko viime vuonna yhteensä.

Etsivä löytää aineistot nyt Ailasta

Aila siirsi tietoaarkiston kertaheittolla nykyaikaan korvatessaan vanhan paperilomakejärjestelmän. Ailassa voi etsiä tietoaarkistoon arkistoituja kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusaineistoja, tutustua niiden kuvailutietoihin ja ladata niitä käyttöehtojen mukaisesti ja maksutta. Käyttöliittymän kielet ovat suomi ja englanti.

Aineistoja eri käyttötarkoituksiin, vapaastikin

Aineistoilla on erilaisia, tekijöiden asettamia käyttöehtoja. Osa aineistoista on saatavissa opetukseen, opiskeluun ja tutkimukseen, osa vain tutkimukseen. Aineistoja pääsee lataamaan rekisteröidyttyään palveluun.

Tutkimuksella tarkoitamme yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tai niihin rinnastettavissa organisaatioissa tehtävää työtä, jossa etsitään vastauksia asetettuihin kysymyksiin oman oppiaineen menetelmin ja aineistoa järjestelmällisesti analysoiden. Opetus on yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa annettavaa oppiaineen tai menetelmien koulutusta. Opiske-

lulla tarkoitamme yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa opettajan johdolla suoritettavia opintoja.

Joitakin aineistoja voi saada käyttöönsä vain erillisellä luvalla. Ailassa on myös vapaasti saatavilla olevia aineistoja, jotka voi ladata rekisteröitymättä. Ailan aineistoluettelossa aineistot voi järjestää nykyisin myös saatavuuden mukaan

Ailasta aineistoa lataavat asiakkaat sitoutuvat noudattamaan myös aineistojen yleisiä käyttöehtoja ja palvelun käyttöehtoja.

Etuja asiakkaille ja tietoaarkistolle

Suomalaisten korkeakoulujen ja muutamien tutkimuslaitoksen henkilökunta ja opiskelijat voivat rekisteröityä ja kirjautua Ailan käyttäjiksi omilla käyttäjätunnuksillaan. Muut asiakkaat hakevat Ailan käyttäjätunnusta tietoaarkiston asiakaspalvelusta.

Asiakkaalle Aila tarjoaa aiempaa helpomman ja nopeamman tavan löytää ja saada käyttöönsä aineistoja. Tietoaarkistossa puolestaan aineiston luovutuksesta vapautui resursseja vaativampiin asiakas- ja tietopalvelutehtäviin.

Aineisto hakusessa?

Aila on nopein tapa selata, hakea ja ladata tietoaarkistoon arkistoituja aineistoja. Siellä on kolme hakuvälinettä: aineisto-, muuttuja- ja eksperttihaku. Ailassa voi myös selailta aineistoja aineiston numeron, nimen, saatavuuden, tyyppin tai julkaisupäivämäärän mukaan. Asiakaspalvelu auttaa mielellään aineiston etsimisessä.

Muutoksia aineistosivuilla

Lokakuun 2014 alussa tietoaarkiston aineistoluetteloista poistuivat muualle arkistoitujen aineistojen kuvailut. Jatkossa tietoaarkisto hallinnoi vain niitä aineistoja, jotka on arkistoitu tietoaarkistoon.

Kansalliset palvelut ratkaisevat tulevaisuudessa keskitetysti aineistojen hallinnan kysymyksiä. Suomessa kehitetään parhaillaan ratkaisuja tutkijoille ja organisaatioille, jotka voivat omatoimisesti lisätä hallussaan olevien aineistojensa tiedot niille tarkoitettuihin hakupalveluihin. Keskeisiä kansainvälisiä aineistosarjoja ja niiden saatavuutta esittelemme sivuillemme myös tulevaisuudessa.

Samalla olemme järjestelleet aineisto- ja palvelusivujamme. Tietoaarkiston vanha

Ailaa tekivät muun muassa Matti Heinonen, Hannele Keckman-Koivuniemi, Toni Sissala, Jani Hautamäki ja Arja Kuula-Luumi.

arkistoitujen aineistojen luettelo poistuu käytöstä siirtymäajan jälkeen.

Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen (Solki) Yleisten kielitutkintojen korpus -aineiston käyttö lupia myöntää loka-kuusta alkaen jälleen Solki.

Meidän Ailaakin kasvattaa koko kylä

Aila luotiin alusta loppuun – suunnittelusta toteutukseen – tietoaarkiston henkilökunnan yhteisenä ponnistuksena ja tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä. Se oli Suomen Akatemian rahoittaman Tietoaarkisto 2015 -projektin kärkihanke.

Kuten lapset aina, Ailakin kasvaa ja kehittyy koko ajan. Lähiaikoina lisäämme Ailaan uusia hakuominaisuuksia ja ohjeistuksia. Tietoaarkisto ottaa mielellään vastaan palautetta ja ehdotuksia Ailan kehittämiseksi.

Ilmesteletkö palveluportaalin nimeä? Aila voisi olla lyhenne, mutta todellisuudessa se on pelkästään erisnimi. Nimen valitsi tietoaarkiston henkilökunta äänestämällä useista nimiehdotuksista. Ailamme ensimmäistä nimipäivää juhlittiin 17.9.2014 uuden aineistopalkinnon merkeissä. ●

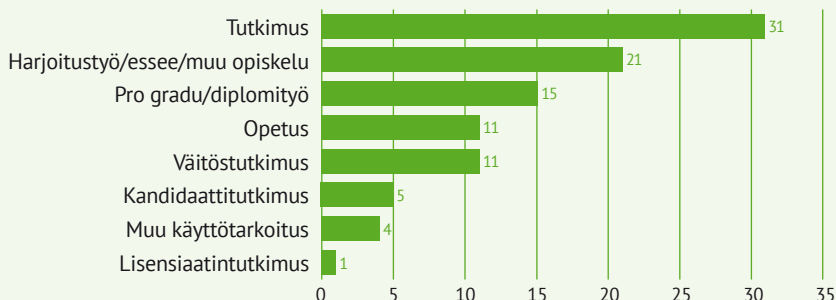
- > Teksti on päivitetty versio artikkelista Keckman-Koivuniemi Hannele (2014). Etsivä löytää aineistot nyt Ailasta. Tietoaarkisto 39 (1/2014) [verkkolehti].

LISÄTIETOA

- > Palveluportaali Aila, < <https://services.fsd.uta.fi/> >
- > Ehdota aineistoa arkistoitavaksi! < <http://www.fsd.uta.fi/fi/lomakkeet/ilmoita.html> >
- > Kansainväliset aineistot, < <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/kvdata/> >

- > Aineistot ja Palvelut, < <http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/> > ja < <http://www.fsd.uta.fi/fi/palvelut/> >
- > Soveltavan kielentutkimuksen keskus, < <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki> >
- > TTA – Tutkimuksen tietoaaineistot: Palvelut tutkijoille, < <http://www.tdata.fi/palvelut> >
- > Avoin tiede ja tutkimus 2014–2017 -hanke, < <http://avointiede.fi/> >

Ailasta jatkokäyttöön toimitettujen aineistojen määrä käyttötarkoituksen mukaan 5–10/2014, %

Tietoarkiston aineistontilaukuskäytännöt uudistuivat keväällä 2014 täydellisesti, kun sähköisen aineiston-tilaamisen mahdollistanut palveluportaali Aila otettiin käyttöön. Nyt Aila on ollut käytössä puoli vuotta ja sinä aikana aineistotilaukukset ovat lisääntyneet selvästi verrattuna aikaisempaan. Kysimme Ailan käyttäjäkokemuksia kolmelta asiakkaaltamme, jotka ovat tilanneet tietoarkistosta aineistoja sekä ennen että jälkeen uudistuksen.

Asiakkaiden kokemuksia palveluportaalista

Aineistojen lataaminen Ailasta yksinkertaista ja nopeaa

Ailassa rekisteröityneet asiakkaat voivat ladata aineistoja käyttöönsä aineistokohtaisten käyttöehtojen mukaisesti. Ennen Ailan käyttöönottoa aineiston tilaajien tuli aineiston saadakseen täyttää paperinen aineistontilauslomake ja käyttöehtositoumus. Opiskelijoiden täytyi lisäksi pyytää hakemukseen opettajansa allekirjoitus. Ailan myötä paperilomakkeiden täyttämisen jäi historiaan.

Aila tukeutuu Haka-käyttäjätunnistusjärjestelmään, joka mahdollistaa suoran rekisteröitymisen suomalaisissa yliopistoissa ja korkeakouluissa työskenteleville ja opiskeleville. Muut käyttäjät täyttävät henkilötietolomakkeen, jonka tiedot tietoarkiston asiakaspalvelu tarkistaa. Uusi järjestelmä on käyttäjälle nopeampi ja yksinkertaisempi. Samalla se mahdollistaa myös entistä varmemman tunnistaututumisen. Asiakkaat kiittävätkin Ailaa erityisesti aineistotilausprosessin helpottumisesta.

Ailasta aineisto heti käyttöön

– Aila on erittäin tervetullut kehityskäsi askel tietoarkiston palveluissa. Myös aiempi käytäntö oli toimiva ja palvelu oli

aina ystävällistä. Aila on kuitenkin tuonut mukanaan useita etuja: aineistoja löytää nyt helpommin, niiden tilaaminen on vaivattomampaa ja aineistot saa heti käyttöönsä, luettelee yliopisto-opettaja **Tuukka Tomperi** Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksiköstä.

Myös Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen tutkija **Annukka Vainio** on ollut hyvin tyytyväinen uuteen palveluun.

– Aila oli erittäin positiivinen kokemus. Rekisteröityminen palveluun kävi nopeasti, ja kun käyttäjätunnus saapui, aineisto oli vaivatonta ladata omalle koneelle.

Aktiivisena aineistojen käyttäjänä Vainio oli jo kaivannut sähköistä aineiston-toimitusjärjestelmää tietoarkistolle. – Olin odottanut Ailan kaltaista portaalia, koska esimerkiksi saksalaisella GESIS-tietoarkistolla on jo jonkin aikaa ollut samantyyppinen mahdollisuus ladata aineistoja suoraan omalle koneelle.

Tomperin ja Vainion tavoin myös tohtorikoulutettava **Aki Koivula** Turun yliopistosta otti ilolla vastaan uuden palveluportaalin.

– Suora aineistonlataus verkosta on helpottanut tietoarkiston käyttöä huomattavasti. Aikaisempi, paperinen järjestelmä, tuntui todella kankealta ja byrokraattiselta.

Aineistojen lajittelua teemoittain kaivataan

Vaikka Ailan käyttö on kaikilla haasteltavilla ollut ongelmattonta, keksivät he kysyttäessä myös parannusehdotuksia. Moni tietoarkiston vanha asiakas on tottunut hakemaan aineistoja teemoittain järjesteltynä tai erillisten teemasivujen kautta. Ailassa ei toistaiseksi ole vastaavaa mahdollisuutta.

– Toivoisin aineistojen lajittelua teemoittain myös Ailaan, tämä helpottaisi uusien aineistojen löytämistä, sanoo Koivula. Samoilla linjoilla on myös Tomperi, jonka mukaan Aila ja tietoarkiston ylläpitäjät teemasivut jäivät nyt toisistaan hiukan erilleen, ellei käyttäjä tunne sivujen rakennetta entuudestaan. Annukka Vainio puolestaan kaipaisi mahdollisuutta rajata haku tiettyinä vuosina kerättyihin aineistoihin ja mahdollisuutta järjestää hakutulos ajan ja relevanssin mukaan.

Parannuksia kaipaaville voimme todeta, ettei Ailan kehitystyö suinkaan päättynyt Ailan julkaisemiseen viime keväänä. Tietoarkiston tekninen palvelu kehittää jatkuvasti Ailan toimivuutta ja tuo siihen tarvittaessa mukaan uusia ominaisuuksia. Tarkoituksena on liittää Ailaan lähitulevaisuudessa myös kaivatut teema- ja vuosilukuhaut.

Käyttäjät voivat lähettää kommentteja ja Ailan kehitysideoita suoraan tietoarkiston tekniselle palvelulle. Ailan ylläpidosta ja kehittämisestä vastaava atk-erikoistutkija **Matti Heinonen** lupaa, että käyttäjäpalaute ja käyttäjien ideat Ailan parantamiseksi pyritään huomioimaan kehitystyössä mahdollisimman hyvin.

Asiakkaat suosittelevat Ailaa

Kaikki kolme haastattelemaamme tietoarkiston asiakasta kertoi suosittelevansa Ailaa ja tietoarkiston palveluja myös tutkijakollegoilleen tai aineistoja etsiville opiskelijoille. Onkin odotettavissa, että aineistojen käyttäjämäärät lisääntyvät edelleen sitä mukaa, kun tieto Ailasta ja suorasta latausmahdollisuudesta leviää laajemmin tutkijoiden ja opiskelijoiden keskuuteen.

– Valmisaineistoja olisi tärkeää hyödyntää nykyistä enemmän sen sijaan, että suosittaisiin uusien aineistojen keräämistä, mitä monet rahoittajat tuntevat suosivan. Aila ja Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto ovat erinomaisen toimivia ja tärkeitä palveluja, niillä on keskeinen tutkimusta ja yliopisto-opetusta palveleva merkitys. Toivoisin, että niitä hyödynnettäisiin vielä nykyistäkin enemmän, Annukka Vainio toteaa. ●

LISÄTIETOA

- > Palveluportaali Aila,
< <https://services.fsd.uta.fi/> >
- > Tietoarkiston tekninen palvelu:
tuki.fsd@uta.fi

Annukka Vainion mielestä tutkijoiden kannattaisi hyödyntää valmisaineistoja enemmän kuin nykyisin.

Tuukka Tomperi on tyytyväinen siihen, että Ailasta aineiston saa heti käyttöönsä.

Aki Koivula (alh.) haluaisi lajitella aineistoja teemoittain myös Ailassa.

Outi Törnblom

Matti Näsi

» TEEMA:

Tutkimusaineistojen avaaminen

2000-luvulla tutkimusaineistojen avaamisesta on hyvää vauhtia kehitymässä tiedepoliitikkojen ja tutkimusyhteisön yhteinen asia. Tutkimusdatan jakamista ovat suositelleet tai jopa vaatineet niin jotkin kansainväliset järjestöt, kansalliset hallitukset kuin tutkimusrahoittajat ja tieteelliset kustantajatkin. Seuraavilla sivuilla Tietoarkisto käsittelee avointa tiedettä tutkimusdatan avaamisen näkö-

kulmasta. Lehti esittelee olemassa tai suunnitteilla olevia tutkimusdatalinjauksia. Esimerkit tulevat Suomesta ja ulkomailta. Myös tutkijat saavat lausua mielipiteensä datan avaamisesta.

Tutkimusdata voi olla mitä tahansa tutkimuksessa hyödynnettävää sähköistä, digitaaliseen muotoon tallennettua aineistoa. Usein se on jo alun perin

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

LUT
Lappeenranta
University of Technology

Aalto-yliopisto

Teksti: Sami Borg

Yliopistoilta ohjeita tutkimusaineistojen hallintaan

Tutkimuksen rahoittajien ja julkaisijoiden sekä tutkijayhteisön esittämät vaateet ovat saaneet myös Suomen yliopistot linjamaan tutkimusdatapolitiikkojaan. Asiaa on edistänyt myös tutkimusinfrastruktuurien kehittämiseen osoitettu kansallinen rahoitus. Tietoarkisto-lehteä varten kokoamamme pikakysely yliopistojen tutkimushallinnon asiantuntijoilta osoitti, että asia on tiedeyliopistoissamme alkuvaiheessa mutta virallisiakin linjauksia on jo tehty.

Saimme tilannetiedot kaikkiaan 11 yliopistosta. Kolme yliopistoa oli laatinut tai juuri laatimassa tutkimusdatapolitiikkaansa.

Jyväskylän yliopistossa rehtori on hyväksynyt vuoden 2014 syyskuussa tutkimuksen tietoaineistojen hallinnan periaatteet, ja samalla on päivitetty periaatteita soveltavat ohjeet. Ne on julkaistu yliopiston verkkosivujen Tutkimus-osiossa.

Helsingin ja Lapin yliopistoissa rehtori on nimittänyt tutkimusdatalinjauksen laati-

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Åbo Akademi

UNIVERSITY OF LAPLAND
LAPIN YLIOPISTO

Yhteinen yhteiseksi asiaksi

suunniteltu ja koottu tutkimusta varten. Tieteen sisäiset normit, yleiset tehokkuusvaatimukset ja erityisesti internetin uudet mahdollisuudet korostavat tarvetta tutkimusdatan avaamiseen. Avaamisen mahdollistava aineistonhallinta on pelkistetysti datan jatkokäyttömahdollisuuksien turvaamista ja tarjoamista. Tavoitteena on aineistojen laaja ja pitkäaikainen käytettävyys sekä aineistojen helppo saatavuus.

Teemaosion artikkeleissa esiintyvät sekä sana tutkimusdatapolitiikka että -linjaus. Kummallakin tarkoitamme tutkimusaineistojen käsittelyä, pitkäaikaissäilyttämistä, avaamista ja julkaisemista koskevia periaatteita ja ohjeita, joita eri tahot ovat laatineet.

Teksti: Mari Kleemola

Avoin tiede ja tutkimus -hanke edistää tiedon saatavuutta

Suomi haluaa vuoteen 2017 mennessä nousta johtavaksi maaksi tieteen ja tutkimuksen avoimuudessa. Tämä edellyttää monelta osin tutkimuskulttuurin muutosta ja uudenlaisia palveluita. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistikin maaliskuussa 2014 kolmivuotisen ATT-hankkeen edistämään tiedon saatavuutta ja tieteen avoimuutta.

ATT-hanke on jatkumoa TUTA- ja TTA-hankkeille, joissa keskityttiin tutkimusaineistojen avoimuuteen. Hankkeessa jatketaan TTA:n rakentamien palveluiden, kuten esimerkiksi säilytyspalvelun ja metatietokatalogin, kehittämistä. Lisäksi ATT laajentaa näkökulmaa julkaisuihin, menetelmiin ja osaamiseen. Hankkeessa pureudutaan myös avoimen tieteen ja tutkimuksen periaatteisiin ja tarkastellaan avoimen tutkimuksen hyötyjä.

LISÄTIETOA

- > Avoin tiede ja tutkimus < <http://avointiede.fi/> >
- > Tutkimuksen tietoaaineistot < <https://www.tdata.fi> >

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

HELSINGIN YLIOPISTO

mista varten työryhmät, joiden esitykset valmistuvat piakkoin.

Työryhmiä ja aineistonhallinnan ohjeita

Valtaosassa yliopistoja asiasta ei ole päätetty tai se ei ole vireillä samantasoisesti. Joissakin yliopistoissa tutkimusdatapolitiikan pohdinta kytkeytyy avointa julkaisemista tai yleensä Open Access -asioita edistäviin työryhmiin, joiden työ on käynnissä. Lähes kaikissa yliopistoissa tutki-

musdatan hallintaa on silti ohjeistettu jollakin tavoin.

Ohjeistusta tutkimusaineistojen hallintaan on annettu esimerkiksi yleisissä laatuasiakirjoissa, projektihallinnan ohjeissa tai projektirahoituksen hakuohjeissa. Näissä viitataan Suomen Akatemian antamiin ohjeisiin aineistonhallintasuunnitelmasta sekä suositeltaviin tukipalveluihin tutkimusdatan avaamiseksi tiedeyhteisön käyttöön ensikäytön hankkeiden päätyttyä. >>

Turun yliopisto
University of Turku

TAMPEREEN
YLIOPISTO

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF OULU

TTA- ja ATT-hankkeista vauhtia politiikkatyölle

Yliopistojen toimet ovat ainakin joiltakin osin reagoivia opetus- ja kulttuuriministeriön alaisiin ja CSC:n koordinoimiin tutkimusdatan avaamishankkeisiin. Vuosina 2011–2013 toteutettu Tutkimuksen tietoa-aineistot -hanke, TTA, tuotti raportin tutkimusjulkaisujen ja -aineistojen saatavuuden kehittämistä. Raportin lausuntokierros toteutettiin vuoden 2013 lopulla, minkä jälkeen joissakin yliopistoissa käynnistyi tutkimusdatapolitiikan valmistelutyöryhmiä.

Monissa pikakyselyn vastauksissa korostettiin TTA-hanketta seuranneen, kuluvaan vuonna käynnistyneen Avoin tiede ja tutkimus- eli ATT-hankkeen merkitystä. Esimerkiksi Oulun yliopiston vastauksessa todettiin suoraan, että kun ATT:n ohjeet valmistuvat, yliopiston tutkimusneuvosto ja johtoryhmä käsittelevät ne.

Oulun yliopiston seikkaperäisessä vastauksessa painotettiin myös hiljattain perustetun TUHA-verkoston, eli Tutkimuksen tuen ja hallinnan verkoston, mahdollista roolia. TUHA-verkostossa on useita työryhmiä, joista yhden nimenomaisena tehtävänä on käsitellä tutkimusaineistoihin liittyviä kysymyksiä.

Saatujen vastausten perusteella tutkimusaineistojen avoimuuteen pyritään niissäkin yliopistoissa, joissa datapolitiikkatyö ei ole vielä käynnistynyt. Suunta on lupaava. ●

LISÄTIETOA

- > Ohjeita tutkimusaineistojen hallintaan. Jyväskylän yliopisto. < <https://www.jyu.fi/tutkimus/tutkimusaineistot> >
- > Tutkimuksen tuen ja hallinnon verkosto (TUHA), < <https://confluence.csc.fi/x/4wUAG> >

Recommended

Teksti: Sami Borg

Kansainvälinen raportti IFDOlta

Rahoittajilta vahvaa tukea aineistojen avoimelle saatavuudelle

Tieteellisen tutkimuksen keskeiset kansalliset rahoittajat ilmaisevat yhä useammin vahvan tukensa tutkimusaineistojen avoimelle saatavuudelle. Tuen osoittamisen ja tutkijoille asetettujen velvoitteiden kirjo on laaja, eikä kansainvälinen tilannekuva ole helppo pelkistettävissä. Yhteiskuntatieteellisten dataarkistojen piskuinen yhteistyöorganisaatio IFDO julkisti vuoden 2014 alussa raportin, joka vastaa joihinkin kysymyksiin yhteiskuntatieteiden ja humanististen alojen osalta.

International Federation of Data Organizations -järjestön, IFDON, raportti *Policies for Sharing Research Data in Social Sciences and Humanities* kuvaa tilannetta 32 maassa. Tiedot kattavat parhaiten Pohjois-Amerikan ja Länsi-Euroopan maita, jotka kuuluvat maailmanlaajuisissa vertailuissa tutkimuspanostusten kärkikastiin.

Raportti perustuu IFDON laatimaan verkkokyselyyn, jonka tiedot koottiin maakohtaisilta tietopalveluasiantuntijoilta. Heitä pyydettiin arvioimaan oman maansa keskeisimmän tai keskeisimpien tutkimusrahoittajien datapolitiikkaa yhteiskuntatieteellisillä ja humanistisilla aloilla. Esimerkiksi Suomessa arvioinnin kohteena oli Suomen Akatemia. Rahoittajia ei lähestytty suoraan, koska osa kysymyksistä oli mielipidearvioita maan kokonaistilanteesta. IFDO arvioi, että rahoittajien edustajat eivät olisi vastanneet kovin hanakasti tällaisiin kysymyksiin.

Yksi pääkysymys koski sitä, onko tutkimusrahoittajalla virallisia datapolitiikkalinjauksia ja jos on, millaisia ne ovat.

Edellyttämme

Required

Suosittelimme

Strukturoidun kyselyn vastausvaihtoehdot kuvasivat kolmea päätilannetta: rahoittaja edellyttää datan avaamista tutkimushankkeen päätyttyä (ehdoton vaatimus); rahoittaja suosittaa datan jakamista; tai minkäänlaisia edellytyksiä tai suosituksia ei ole esitetty.

Suosituksat vaatimuksia yleisempiä

Vain muutamassa tutkitussa maassa alan keskeisin tutkimusrahoittaja edellyttää datan avaamista rahoituksen pakollisena ehtona. Isossa-Britanniassa muun muassa Economic and Social Research Council, ESRC, on edellyttänyt jo vuosikymmenten ajan, että rahoitettavat hankkeet tarjoavat kokoamansa aineiston arkistoitavaksi keskusdata-arkistok UKDS:lle. Vahvat vaatimukset ovat yleistyneet myös Pohjois-Amerikan tutkimusrahoittajilla.

Ylivoimaisesti yleisin käytäntö tutkimukseen osallistuneissa maissa on, että rahoittaja suosittaa datan avaamista hankkeiden päätyttyä. Noin kaksi kolmannesta arvioituista maista tai rahoittajista näyt-

tää linjaavan datapolitiikkaansa suositustasoisesti.

Suosistusten sisällöt vaihtelevat paljon. Osa rahoittajista ilmoittaa hyödynnettävät kansalliset tukipalvelut yksityiskohtaisesti. Usein myös linjataan tarkasti, milloin hankkeen pitää toimittaa tutkimusdata arkistoitavaksi. Väljimmillään suositus saattaa vain todeta, että rahoituksen saajan on järjestettävä avoin jatkokäyttömahdollisuus kokoamalleen aineistolle hankkeen rahoituskauden jälkeen.

Datapolitiikka puuttuu usein kokonaan

IFDOn raportin johtopäätöksissä mainitaan muutamia keskeisiä haasteita. Datapolitiikkalinjaukset puuttuvat kokonaan aivan liian monesta maasta ja tutkimusrahoittajalta, vaikka maat kuuluisivatkin kansainvälisten suositusten piiriin esimerkiksi OECD:n ja Euroopan unionin jäseninä. Monissa maissa linjaukset ovat yhä hyvin epätäsmällisiä. Ne eivät sisällä riittävissä määrin toimintaohjeita ja viittauksia tukipalvelujen hyödyntämiseen.

Lisäksi ne ottavat vain harvoin kantaa datan dokumentointistandardeihin, joiden käyttö on kuitenkin välttämätöntä, jotta aineistot olisivat löydettävissä tehokkaasti.

IFDOn raportti suosittaa aineistohallintasuunnitelman laatimista osana tutkimussuunnitelmaa. Kunnollinen suunnitelma (Data Management Plan eli DMP) luo edellytykset hallitulle tutkimusaineiston elinkaarelle, johon kuuluu itsestään selvänä osana myös datan mahdollisimman avoin jatkokäyttö aineiston keränneen hankkeen päätyttyä.

Suomen Akatemian uudet ohjeet ja suositukset

IFDOn raportin perusteella Suomen tutkimusdatapolitiikkatilanne on kansainvälisesti ottaen varsin kohtuullisella tolalla. Suomen Akatemia on suosittanut 2000-luvun alusta saakka rahoittamilleen hankkeille yhteiskuntatieteellisen aineiston arkistointia tietoaarkistoon. Muutama vuosi sitten Akatemia otti käyttöön pakollisen aineistohallintasuunnitelman osana tutkimussuunnitelmaa.

Suomen Akatemian aineistohallintasuunnitelmaohje, syyskuu 2014

Hakemukseen tulee sisältyä tutkimussuunnitelman osana myös hankkeen aineistohallintasuunnitelma, jossa kerrotaan

- miten tutkimushanke aikoo hankkia ja käyttää tietoaineistoja
- mitkä ovat hankkeen käyttämien ja synnyttämien aineistojen omistus- ja käyttöoikeudet
- miten tutkimushankkeen tuottamia tai tutkimusinfrastruktuurien avulla tuotettuja tietoaineistoja aiotaan säilyttää ja avata muille tutkijoille myöhempää käyttöä varten
- miten aineistot mahdollisesti suojataan.

Akatemia suosittelee, että sen rahoittamat tutkijat ottavat selvää mahdollisuudesta aineistojen pitkäaikaistallennukseen.

Akatemian suositus on, että tutkimusaineisto säilytetään ja avataan oman tieteenalan kannalta tärkeissä kansallisissa tai kansainvälisissä arkistoissa. Tällaisia arkistoja ovat esimerkiksi

- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto FSD
- FIN-CLARIN-tietokanta (kieliaineistot)
- CSC:n IDA-säilytyspalvelu ja sen KATA-metatietokatalogi sekä avointen aineistojen julkaisuavustusta AVAA
- CERNin Zenodo-arkisto

Lisätietoja tutkimusaineistojen avaamisesta: Avoin julkaiseminen ja tutkimusaineistojen avaaminen Akatemian verkkosivuilla.

Suomen Akatemia täsmensi syyskuussa 2014 tutkimusrahoituksen hakujuulistusten ohjeistusta datan avaamisesta*. Lisäksi Akatemia on laatinut täydentäviä ohjeita** avoimesta julkaisemisesta ja tutkimusaineistojen avaamisesta.

Muutkin kotimaiset rahoittajat – esimerkiksi Koneen säätiö, Työsuojelurahasto ja Alkoholitutkimussäätiö – ovat jo jonkin aikaa suosittaneet aineistohallinnan suunnittelua ja datan jatkokäyttömahdollisuuksien turvaamista. Lähivuosina tällaisten rahoittajien joukko kasvaa merkittävästi. ●

LISÄTIETOA JA LÄHTEET

- > Akatemia edistää avointa tiedon saatavuutta. Täydentävä hakuohjeistus, syyskuu 2014 [PDF-julkaisu Akatemian verkkosivuilla]. (Viitattu 19.9.2014.)
- > Jukka, Leena (2014). Suomen Akatemian uudistettu avoin tiede -ohjeistus: Akatemia kehottaa avoimeen tieteelliseen julkaisemiseen ja suosittelee tutkimusaineistojen avaamista [fakta-artikkeli verkkosivuilla < <http://portti.avointiede.fi> >]. (Viitattu 19.9.2014.)
- > Kvalheim, Vigdis & Kvamme, Trond (2014). *Policies for Sharing Research Data in Social Sciences and Humanities. IFDO report*. [saatavana verkosta < <http://www.ifdo.org> >]
- > Nuorteva, Jussi (2008). Tiedonhallintasuunnitelma tehostaa tutkimusdatan käyttöä. *Tieteessä tapahtuu* 8/2008: 36–40.
- > Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. < <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/> >. (Viitattu 19.9.2014.)

Suomen Akatemian täydentävä ohje tutkimusaineistojen avaamisesta (26.6.2014)

Akatemia suosittelee rahoittamilleen tutkijoille tutkimusaineistojen avaamista muidenkin tutkijoiden käyttöön. Aiemmin tutkimussuunnitelmassa on pyydetty kertomaan aineistojen säilyttämisestä, nyt pyydetään kertomaan myös niiden avaamisesta.

Tavallisimmin tutkimusaineistojen avaamiseen ei liity kustannuksia, sillä avaamisen ohjeistuksesta ja tuesta vastaavat useimmiten kansalliset tai kansainväliset tietoarkistot tai tietokannat. Ne tarjoavat palvelujaan tutkijoille pääsääntöisesti ilmaiseksi. Tutkimusaineistojen avaaminen on kuitenkin jonkin verran työläs tehtävä (esim. materiaalin anonymisointi, kuvaustietojen kirjoittaminen, datan muokkaaminen koneluettavaan muotoon), minkä takia sen varhainen suunnittelu on toteutuksen kannalta tärkeää.

Aiempaan tapaan Akatemia suosittelee kahta vakiintunutta tietokantaa: Tampereen yliopistossa toimivaa Yhteiskuntatieteellis-

tä tietoarkistoa, joka nimestään huolimatta ottaa mahdollisuuksien mukaan vastaan myös terveystieteellistä ja humanistista tutkimusaineistoa, sekä Helsingin yliopistossa toimivaa kielitieteelliseen aineistoon keskittyntä FIN-CLARINin Kielipankki-tietokantaa.

Nyt suositellaan myös kahta uutta tietoarkistoa, jotka ovat avoinna kaikkien tieteenalojen tutkijoille. Suomessa Tieteen tietotekniikan keskus CSC on avannut kolme aiheeseen liittyvää palvelua. IDA-tallennuspalvelu tarjoaa Akatemian rahoittamille tutkijoille tutkimusdatan tallennusmahdollisuuksia. KATA-tietokantaan kehoitetaan tallentamaan tutkimusaineistojen metadata-tietoja riippumatta siitä, missä tutkimusaineisto säilytetään. AVAA-jakelupalvelu tarjoaa tutkimusaineistojen avaamisen mahdollisuuden. Vaihtoehtoisesti Akatemia suosittelee yleiseurooppalaisen Zenodo-tietokannan käyttöä tutkimustulosten avaamiseen ja säilyttämiseen.

Tieteelliset lehdet mukaan tukemaan tutkimusaineistojen avoimuutta

Tieteellisten julkaisujen vertaisarvioitsijat ovat perinteisesti saaneet käyttöönsä vain arvioitavan tekstin. Nykyisin tutkijan on syytä varautua myös sähköisen tutkimusaineistonsa luovuttamiseen, jotta sekä arvioitsijat että myöhemmin lukijat voivat varmistaa esitetyt tutkimustulokset.

Tieteellisten tutkimustulosten julkaisemisen pääareenana toimivat tieteelliset lehdet. Tulosten vertaisarviointi on välttämätöntä tietojen paikkansapitävyyden ja laadun varmistamiseksi. Julkistettavien tietojen ehdoton luotettavuus on myös lehdien elinehto. Lehdet käyttävät vertaisarvioijina julkaistavaksi tarjottujen artikkeleiden aiheiden ja tutkimusmenetelmien parhaita asiantuntijoita.

Vielä nykyisin arviointi perustuu useilla tutkimusaloilla ainoastaan tarjotun julkaisun tietoihin, mutta yhä yleisempää on, että tieteellinen julkaisija edellyttää myös tutkimuksen pohjana olevan sähköisen tutkimusdatan julkistamista. Tällöin vertaisarviointi voi perustua tarjotun julkaisun ja sen tutkimusdatan tarkistamiseen. Oleellista datan avoimessa saatavuudessa on myös se, että julkaistun artikkelin lukijoilla on jälkikäteen mahdollisuus varmistaa tulosten virheettömyys.

Avoin saatavuus lisää luotettavuutta
Tutkimusdatan vapaa ja laaja kontrolloin-

timahdollisuus palvelee tehokkaasti paitsi julkaisuvaiheen vertaisarviointia, myös myöhemmin tapahtuvaa tulosten oikeellisuuden arviointia. Datan avaaminen estää osaltaan mahdollisuutta virheellisten tietojen leviämiseen. Kaikkiaan tutkimusdatan avoimuusvaade vastaa tieteen yleisiä pyrkimyksiä tiedon avoimuuteen ja luotettavuuteen.

Julkaisijan antamia ohjeita julkaisussa käytettävän uuden tutkimusaineiston avaamiseksi ja julkaisemiseksi voidaan kutsua julkaisijan datapolitiikaksi. Yleensä sillä tarkoitetaan tutkimusdatan saatavuuspolitiikkaa. Tällaiset linjaukset ovat yleistyneet viime vuosina useilla tutkimusaloilla. Tässä jutussa esitellään niistä vain muutamia.

Julkaisijoiden datapolitiikat vaihtelevat sisällöltään melko paljon, koska eri alojen tutkimusdatat ovat rakenteeltaan, kooltaan ja julkistamismahdollisuuksiltaan erilaisia. Tulokset ovat niin ikään toistettavuudeltaan erilaatuisia. Datapolitiikoissaan tieteelliset julkaisijat joutuvat ottamaan kantaa laajasti datan avaamistapoihin: datan julkaisemispaikkoihin

ja avaamisen tuki-infrastruktuureihin, julkaisemisajankohtaan sekä kuvailustandardeihin, joita datan julkaisemisessa tulisi soveltaa.

Lisäksi julkaisijat joutuvat miettimään — tutkimusrahoittajien tavoin — linjautensa sitovuustasoa. Datan julkistaminen voi olla pakollista vain silloin, kun on olemassa tarkoituksenmukainen tutkimusdatan julkistamiskanava.

Tieteellisen julkaisijan olisi myös hyvä antaa ohjeita, miten julkaistavaan tutkimusdataan viitataan ja onko niin sanottujen pysyvien tunnisteiden, kuten DOI:n ja URNin, käyttö viitetiedoissa pakollista. Viitetieto-ohjeistus edesauttaa dataan viittaamista ja tätä kautta tutkijoiden meritointumista aineiston tuottajina. Tarkat aineistoviitteet helpottavat myös tutkimusdatan löydettävyyttä, mikä tehostaa tutkimusinvestointeja.

Luonnontieteelliset lehdet edelläkävijöitä

Julkaisijoiden datapolitiikoista löytyy nykyisin esimerkkejä lähes kaikilta tieteenaloilta. Varsin yksityiskohtaisia

Nature

“A condition of publication in a Nature journal is that authors are required to make materials, data and associated protocols promptly available to others without undue qualifications.”

“Data sets must be made freely available to readers from the date of publication, and must be provided to editors and peer-reviewers at submission, for the purposes of evaluating the manuscript.”

ohjeita on laadittu esimerkiksi luonnontieteiden arvostetuimmista lehdissä. Nature-lehden verkkosivujen ohjeet kirjoittajille ja vertaisarvioijille sisältävät tarkat ja tutkimusaloittaisohjeet tutkimusdatan jakamisesta. Lehti luettelee alakohtaisesti yhteensä lähes 50 datapankkia tai tietovarantoa, joiden kautta tutkimusdata hyväksytään avattavaksi. Avaaminen on pakollista ja datan tulee pääsääntöisesti olla saatavilla jo ennen tulosten julkaisemista, julkaisemispäätökseen liittyvän vertaisarvioinnin tukena.

Myös Science-lehden nykyinen datapolitiikka edellyttää tutkimusdatan saatavuutta vertaisarviointiin.

Suosituksien yleistyvät yhteiskuntatieteissäkin

Yhteiskuntatieteissä julkaisijoiden datapolitiikkoja on melko usein esimerkiksi taloustieteiden lehdillä. **Sven Vlaeminck** (2013) analysoi artikkelissaan 141 arvostetun taloustieteellisen lehden datapolitiikkaa. Lehdistä noin kolmannes oli laatinut jonkinlaisen datapolitiikan. Yhteensä 29 lehdellä oli datan saatavuuspolitiikka, joka edellytti datan ja tulosten tuottamista koskevien muiden tietojen toimittamista julkaisijalle osaksi julkaisupäätösprosessia. Kymmenen lehteä käytti samanlaista saatavuuspolitiikkaa kuin *American Economic Review*. Lisäksi 11 lehdellä oli niin sanottu replikaatiopolitiikka, joka edellytti datan olevan saatavilla pyydettyä.

Ylivoimaisesti suurin osa (83 %) käyttöön otetuista saatavuuspolitiikoista oli

pakottavia. Toisaalta koko tutkimus 141 lehden näytteessä tällaiset lehdet olivat vähemmistönä. Yli 70 prosentilla lehdistä ei ollut julkilausuttua datapolitiikkaa. Silti Vlaeminck toteaa aikaisempiin selvityksiin verraten, että datapolitiikat ovat selvästi yleistymässä taloustieteiden aikakauslehdissä.

Vastaavatyypistä julkaisijoihin kohdistuvaa analyysia on toteutettu myös politiikan tutkimuksen lehdistä. **Sergiu Gherghina** ja **Alexia Katsanidou** tutkivat vuonna 2013 ilmestyneessä artikkelissaan 120 politiikan tutkimuksen alan lehden edellyttämiä datan avaamis- ja replikaatiopolitiikkoja.

Kirjoittajien mukaan kunnolliset julkaisijoiden politiikat tutkimusdatan saatavuudesta sisältävät kolme pääelementtiä. Ensiksi tarvitaan riittävän yksityiskohtainen listaus siitä, mitä artikkeliaan

tarjoavien kirjoittajien tulee toimittaa julkaisijalle. Tutkimusdata- ja dokumentaatiotiedostojen tulee olla riittävän kattavia mahdollistaakseen tutkimustulosten toistamisen.

Toiseksi julkaisijan tulee selostaa riittävän täsmällisesti ja vaiheittain menettelyt, jolla lehti odottaa kirjoittajien avaavan tarjoamaansa artikkeliin liittyvän tutkimusaineiston. Kolmanneksi kirjoittajille pitää kertoa, miten sitovia vaatimukset tai ohjeet ovat. Gherghina ja Katsanidou korostavat, että kolmen pääelementin toteutuminen edellyttää teknistä ja institutionaalista tukea. Sitä tarjoavat tiedeyhteisölle esimerkiksi data-arkistot.

Saatavuusvaatimukset aineistotyyppien mukaan

Vuoden 2011 lopulla kootun Gherghinan ja Katsanidou datapolitiikka-aineiston perusteella noin viidenneksellä tutkituista politiikan tutkimuksen alan lehdistä oli käytössä jonkinasteinen saatavuuspolitiikka. Näiden sisältö vaihteli aika paljon sen mukaan, minkä tyyppistä tutkimusdataa ne koskivat.

Linjaukset eivät olleet yhtä sitovia kuin edellä esitellyissä taloustieteiden lehdissä. Vain noin puolet saatavuuspolitiikkoja omaksuneista lehdistä edellytti kaiken tutkimusdatan avaamista sen tyyppistä riippumatta. Kaikissa analysoiduissa datapolitiikoissa oli sen sijaan tyyppillistä, että avaamisvaatimet koskivat esimerkiksi vain kvantitatiivista tutkimusdataa.

Lisäksi kirjoittajat havaitsivat, että

Science

“All data necessary to understand, assess, and extend the conclusions of the manuscript must be available to any reader of Science. Science supports the efforts of databases that aggregate published data for the use of the scientific community and provides a list of approved databases in the Data and Materials Availability section of the General Information for Authors.”

muun muassa lehden ikä ja impaktitaso vaikuttivat siihen, olivatko julkaisijat omaksuneet datapolitiikkaa. Mitä pidempään toimineesta ja mitä korkeamman impaktipistemäärän lehdestä oli kyse, sitä todennäköisemmin se oli määritellyt ohjeita tutkimusdatan avaamiseksi.

Yhteinen vastuu

Gherghina ja Katsanidou korostavat johdopäätöksissään **Gary Kingin** tunnettuihin artikkeleihin viitaten (1995 ja 2006), että tutkimusdatan avaamisen tulisi tärkeitä tulosten aitoon toistamismahdollisuuteen. Datan saatavuuspolitiikat ovat yleistyneet pitkällä aikavälillä myös politiikan tutkimuksen lehdissä, mutta matkaa tyydyttävään tilaan on vielä kuljettavana.

Avoimuutta tukevat tutkimusdatan saatavuuspolitiikat yleistyvät erityisesti silloin, kun tiedeyhteisön merkittävät toimijat ryhtyvät edellyttämään datan avaamista. Tutkimusrahoittajista ovat tässä asiassa tunnetuimpia esimerkkejä Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen suuret toimijat, kuten Research Councils UK, National Science Foundation ja National Insti-

tutes of Health, jotka edellyttävät niille tarjottavien rahoitushakemusten ja tutkimussuunnitelmien osana tutkimusdatan hallinta- ja avaamissuunnitelmaa. Suomessa Suomen Akatemia on samalla linjalla. Useilla tieteenaloilla myös kansainväliset tieteelliset yhdistykset ovat linjanneet viime vuosina tutkimusdatan saatavuuspolitiikkoja.

Useiden erityyppisten tiedetoimijoiden avoimuuslinjaukset vaikuttavat osaltaan julkaisijoiden datalinjauksiin ja niiden yleistymiseen. Laajasti katsoen asiassa on kyse täsmennyksistä tieteen avoimuusperiaatteen soveltamiseen. Vastuu tutkimuksen laadusta on yhteinen. Keskeisin vastuu on yksittäisellä tutkijalla, joka tuottaa uuden tuloksen tai arvioi sitä. ●

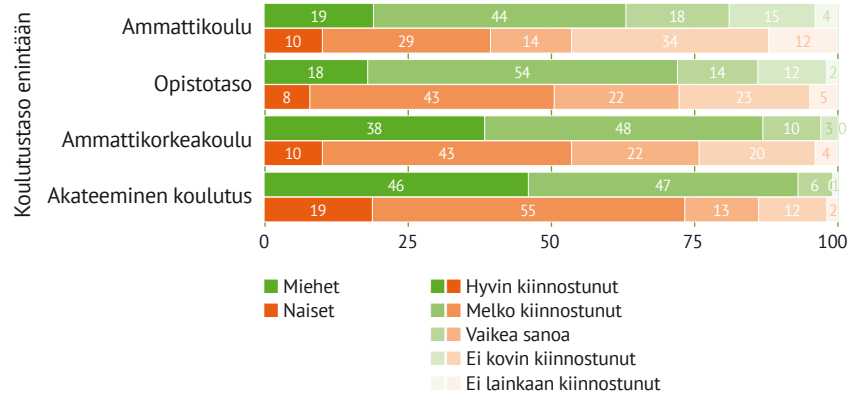
LISÄTIETOA JA LÄHTEET

- > Availability of data and materials [verkkojulkaisu]. Nature [lehden ohjeet datan saatavuudesta kirjoittajille ja vertaisarvioijille] < <http://www.nature.com/authors/policies/availability.html> >. (Viitattu 2.10.2014.)
- > Cech, T. R. (2003). Sharing Publication-Related Data and Materials: Responsibilities of Authorship in the Life Sciences. Washington: The National Academies Press.
- > General Information for Authors [verkkojulkaisu]. Science [lehden ohjeet kirjoittajille] < http://www.sciencemag.org/site/feature/contribinfo/prep/gen_info.xhtml > (Viitattu 2.10.2014.)
- > Gherghina, Sergiu and Katsanidou, Alexia (2013). Data Availability in Political Science Journals. European Political Science 12/2013, 333–349. [saatavana verkossa] doi:10.1057/eps.2013.8. (Viitattu 2.10.2014.)
- > King, Gary (1995). Replication, replication. PS: Political Science and Politics 28(3), 443–499.
- > King, Gary (2006). Publication, publication. PS: Political Science and Politics 39(1), 119–125.
- > Vlaemink, Sven (2013). Research Data Management in Economic Journals. Open Economics [verkkojulkaisu]. < <http://openeconomics.net/resources/data-policies-of-economic-journals/> >. (Viitattu 2.10.2014.)

Dataruutu

Tiedebarometri 2013 Kiinnostaako tiede, tutkimus ja teknologia?

Kuinka kiinnostunut olette tai aktiivisesti seuraatte tiedotusvälineistä seuraavia aihepiirejä koskevia uutisia, ohjelmia ja kirjoituksia? Tiede, tutkimus, teknologia. Miesten ja naisten vastaukset koulutustasoittain (%).

LÄHTEET

- > Kiljunen, Pentti: Tiedebarometri 2013 [elektroninen aineisto]. FSD2918, versio 1.0 (2014-03-13). Lempäälä: Yhdyskuntatutkimus [aineistonkeruu], 2013. Helsinki: Tieteen tiedotus ry [tuottaja], 2013. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2014. [Aineisto Ailassa < <https://services.fsd.uta.fi/> >]
- > Tiedebarometri 2013. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen (2013) [PDF-dokumentti verkossa]. Helsinki: Tieteen tiedotus ry. < http://www.sci.fi/~yhdys/tb5/Tiedebarometri_2013_net.pdf >. (Viitattu 3.11.2014.)

3 kysymystä

Tutkijat Tietoarkiston gallupissa

Tutkimusdatan avaaminen tehostaa aineistojen käyttöä ja lisää tieteen avoimuutta

Valitsimme muutaman tietoarkistoon aineistoja luovuttaneen tutkijan vastaamaan kolmeen yksinkertaiseen kysymykseen. Ajatuksena oli yhtäältä selvittää, mitä mieltä tutkijat ovat rahoittajien pyrkimyksistä aineistojen avaamiseen. Halusimme tietää, luovutetaanko aineistoja arkistoon, koska rahoittaja sitä suosittelee vai onko tutkijoilla muitakin vaikuttimia. Halusimme myös selvittää, ovatko tutkijat perillä siitä, miten saisivat tekemänsä ja avaamansa aineistot näkyviksi samaan tapaan tieteellisenä suoritteena kuin julkaisunsa.

1. Mitä mieltä olet tutkimusrahoittajien suosituksista tai vaatimuksista saatua tutkimusaineistot muiden tutkijoiden käyttöön?
2. Tiedätkö, että tietoarkistoon luovutetun tai muulla tavoin avatun tutkimusaineiston voisi nykyisin lisätä CV:hen?
3. Tiedätkö, että tietoarkiston malliviitauksen voi suoraan lisätä CV:hen ja jos tiedät, oletko lisännyt?

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan verkkosivulla julkaistun tutkijan ansioluettelomallin kohtaan 12. *Tutkimustyön tieteellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus* on mahdollista kirjata *ansiot tutkimus- ja tietoaineistojen tuottamisessa ja jakamisessa*. Tietoarkisto puolestaan tarjoaa valmiin aineistoviitteen, jota voi käyttää ansioluettelossa. Kukaan vastanneista ei ollut perillä siitä, miten tietoarkiston aineistoviitettä voisi hyödyntää eikä siitä, että ansioluettelomallissa on kohta, johon aineistonsa tiedot voi merkitä.

Lähetimme kysymykset sähköpostitse seitsemälle tutkijalle eri puolille Suomea. Saimme vastaukset neljältä heistä. ●

Yliopistotutkija Eriikka Oinonen, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto

1. – On hyvä, että aineistot eivät jää jonkun koneelle tai kaappiin makaamaan. On tärkeää, että ne tulevat maksimaalisesti hyödynnettyä. Yleensä aineiston kerännyt tutkija katsoo aineistoa vain yhdestä näkökulmasta.

Varsinaista haittaa rahoittajien arkistointivaatimuksista tutkijan näkökulmasta ei ole, kun säännöt ja periaatteet vain olisivat selvillä. Aina ei ole selvää, miten erilaisten aineistotyyppien kanssa toimitaan. Esimerkiksi aineiston arkistoinnin suunnittelu on rahoitushakemuksen teko-vaiheessa vaikeata, kun aineisto sisältää visuaalista materiaalia, jonka tekijä on joku muu kuin tutkittava tai hankkeen tutkija. Hankkeessa kerätty tekstiaineisto tai tallenteet viittaavat tuohon materiaaliin eivätkä ole ymmärrettäviä ilman sitä. Tekijänoikeudet voivat kuitenkin rajoittaa visuaalisen materiaalin liittämistä arkistoitavaan aineistoon.

Aivan liian vähän on keskustelua siitä, ovatko kaikki aineistot arkistoitavissa ja onko olemassa sellaisia aineistoja, joita ei voisi arkistoida lainkaan. Liian usein tutkijat myös olettavat, että eettiset syyt estävät aineistojen jakamisen. Tutkimuseettisiä periaatteita pidetään mörköinä, joka estää vähän kaiken. Tutkijankoulutuksessa pitäisi käsitellä näitä kysymyksiä kattavasti.

2. – En tiennyt.
3. – Lisään viitteen CV:heni nyt, kun siitä kerroit.

Helena Laaksonen

Erikoistutkija Kati Pitkänen, Suomen ympäristökeskus

1. – Minusta suositus on hyvä, aineistonkeruuseen käytetään paljon vaivaa ja usein kerättyjä aineistoja voisi käyttää monipuolisemmin kuin mitä alkuperäinen rahoitus sallii. Moni aineisto on mielestäni varsin alihyödynnetty. Toinen tärkeä pointti on mahdollisuus hyödyntää aineistoja oman aineistonkeruun pohjana, ottaa mallia tai jopa kerätä vertailevaa aineistoa.

Ongelmiakin mielestäni löytyy. Aineistonluovuttajan näkökulmasta sellainen voi olla esimerkiksi kilpailevien julkaisujen syntyminen. Julkaisuprosessi saattaa kestää vuosia, jolloin voi olla mahdollista, että joku toinen tarttuu avoimeen dataan sillä välin. Tämän vuoksi tutkija voi olla haluton luovuttamaan aineistoa heti sen valmistuttua, ja haluaa odottaa kunnes on käytäntynä oman etuoikeutensa. Usein luovuttaja ei myöskään ole yksittäinen tutkija, vaan tutkimusryhmä tai laitos, jolloin aineiston käyttöön ja luovutukseen liittyy useamman tahon intressit.

Tämä voi aiheuttaa sen, että moni arkistoon luovutettu aineisto on vanhaa, mikä rajoittaa sen käyttökelpoisuutta. Vanhenemisen ohella mielestäni ongelma on myös se, että nykyisissä rahoitusinstrumenteissa paino on herkästi uusien aineistojen keräämisessä. Rahoitusta saa helpommin, jos hakemuksessa voi esittää että tarkoitus on kerätä uutta aineistoa. Näin ainakin herkästi kuvitellaan. Tämä johtaa pahimmillaan siihen, että tutkimusrahoitus käytännössä käytetään aineistonkeruuseen eikä aikaa jää aineiston huolelliseen analysointiin ja tutkimusjulkaisujen kirjoittamiseen.

2. – Vaikka olen tehnyt CV:n TENKin ohjeiden mukaan, en ole huomannut että myös aineistonluovutuksen voisi lisätä CV:hen. Kiitos vinkistä!
3. Vastauksen voi päätellä edellisestä kohdasta.

Professori Katriina Siivonen, kansatiede, Helsingin yliopisto

1. – Oman alani, kansatieteen, kannalta tämä on itsestäänselvyys. Aineistojen arkistointi ja arkistotutkimus ovat alallamme vanhastaan tutkimuksen perustaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston arkistointi julkiseen arkistoon on ainut keino mahdollistaa kunkin yksittäisen tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin arviointi, kun kaikki tutkimustilanteet ja aineistot ovat ainutkertaisia eikä toistettavuutta aineiston keruussa ole. Toiseksi aineistot ovat ja ovat olleet muiden tutkijoiden käytettävissä, ja he ovat avanneet niitä uusista näkökulmista uusissa tutkimuksissa. Tällaisissa tutkimuksissa aineistot voivat olla alun perin usean vuosikymmenen takaa.

Minusta tutkimusrahoittajien vaatimus saattaa aineistot muiden käyttöön on siis oikeutettu. Pidän hyvänä, että olisi mahdollisuus varata aineiston käyttöoikeus vain sen kerääjälle alkuperäisen tutkimuksen jatkuessa, jos aineisto arkistoidaan tutkimuksen ollessa vielä kesken. Jokin kohtuus tässäkin tulisi olla siltä varalta esimerkiksi, että tutkimus jää kokonaan kesken alkuperäiseltä aineiston kerääjältä. Lisäksi informanttien yksityisyyden suojasta on huolehdittava.

2. – En ollut tätä huomannut.
3. – En tiennyt tätäkään, enkä siis ole tätä tehnyt.

Tutkija Susan Eriksson, Juvenia – Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Mikkelin ammattikorkeakoulu

1. – En lähtisi vaatimaan sitä, suositella kyllä voi. Mielestäni akateemisessa tutkimuksessa hyödynnetään liian vähän valmiita aineistoja ja olen useissa hankkeissani pyrkinyt edistämään sitä, että aineistot arkistoidaan jatkokäyttöön.
2. – En tiennyt.
3. – En ollut lisännyt. Lisäsin kun mainitsit asiasta.

Teksti: Antti Ketola

Euroopan unionin uusi tietosuojasetus etenee

Keskustelu tieteellisen tutkimuksen erityisaseman säilyttämisestä jatkuu yhä

Euroopan unionin tietosuojadirektiivi antaa tieteelliselle tutkimukselle erityisaseman, jonka perusteella henkilötietoja sisältävien aineistojen, kuten hallinnollisten rekisteritietojen, tutkimuskäyttö on eräissä tapauksissa mahdollista myös ilman tutkittavien suostumusta. Valmisteilla olevassa uudessa tietosuojasetuksessa tutkimuksen erityisasema on vaarassa. Tiedeyhteisö heräsi puolustamaan oikeuksiaan myöhään, mutta vaikuttaminen on vielä mahdollista.

Thomas Wilhelmsson kuvasi artikkelissaan *Vieteriukkoteoria EY-oikeudesta* (1997) Euroopan yhteisön oikeuden käyttäytyvän kuin pilailunhaluinen vieteriukko. Se ponnahtaa esiin odottamattomissa tilanteissa tuoden mukanaan yllätyksiä ja epävarmuutta. Välillä nämä vaikutukset tulevat esiin uuden lainsäädännön välityksellä.

Uutta lainsäädäntöä valmisteltaessa joudutaan tasapainottamaan eri suuntaan vaikuttavia intressejä. Tieteellisellä tutkimuksella on ollut tietosuojalainsäädännössä vahva erityisasema. Tämän erityisaseman perusteella on katsottu mahdolliseksi poiketa eräistä lainsäädännön kes-

keisistä periaatteista tieteellisen tutkimuksen yhteiskunnalle tuoman hyödyn vuoksi. Yksilöiden oikeuksia korostavassa ajattelussa poikkeussäännökset ovat kuitenkin ongelmallisia. Ne siirtävät henkilötietoja koskevaa päätösvaltaa yleensä pois yksilöiltä.

Euroopan unionin komissio antoi ehdotuksen uudeksi tietosuojasetukseksi 25. tammikuuta 2012. Ajan henkenä oli tiukentaa henkilötietojen suojaa. Kun Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta julkaisi vuoden 2013 tammikuussa oman mietintöluonnoksensa uudesta tietosuojasetuksesta, havahtui tiedeyh-

teisö vasta laajemmin tietosuojasetuksen mahdollisiin kielteisiin vaikutuksiin tieteellisen tutkimuksen edellytyksille. Erityisesti huomio kiinnittyi siihen, voitaisiinko tieteellisessä tutkimuksessa enää käyttää henkilötietoja, jotka on alun perin kerätty toista, esimerkiksi hallinnollista, tarkoitusta varten.

Havahtuminen tapahtui kokonaisuuden kannalta myöhään. Tietosuojasetuksen keskeisistä kehityspiirteistä oli päätetty jo vuonna 2009 alkaneessa alustavassa selvitystyössä. Digitaalisen toimintaympäristön aiheuttama moraalinen paniikki ja yksityisen sektorin lobbaustulva olisivat edellyttäneet jo alun perin valppaampaa edunvalvontaa.

Vieteriukko näytti yllättäneen tiedeyhteisön.

Digiajan haasteet tietosuojalle

Euroopan unionin tietosuojalainsäädännöllä on suhteellisen lyhyt historia. Euroopan unionin nykyinen yleinen tietosuojalainsäädäntö on yhtenäistetty 24. lokakuuta 1995 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (95/46/EY). Vaikka tietosuojadirektiivi suunniteltiin alun perin teknologianeutraaliksi, 20 vuoden aikana on ehtinyt tapahtua paljon. Direktiivin ei katsota enää pystyvän vastaamaan globalisoitumisen ja uuden teknologian asettamiin haasteisiin.

Euroopan komissio järjesti vuoden 2009 lopulla osana muutostarpeiden kartoittamista julkisen kuulemisen tietosuojalainsäädännön kehittämistarpeista. Kuulemiseen toimitettiin 168 lausuntoa. Tiedeyhteisön osallistuminen oli vähäistä. Lausunnoissa yleisesti esiintuotujen näkökulmien perusteella nykyisen direktiivin keskeisiä periaatteita pidettiin edelleen toimivina, mutta ne tuli mukauttaa muutuneeseen toimintaympäristöön. Komissio kuuli lisäksi erikseen eräitä sidosryhmiä ja toimitti selvityksiä. Tieteellisen tutkimuksen asema oli esillä lähinnä vain siinä, että sidosryhmiltä pyydettiin selvitystä tarpeesta täsmentää tieteellisen tutkimuksen määritelmää.

Kattava lähestymistapa tietosuojaan

Vastauksena esille tulleisiin näkökoh-
tiin komissio ehdotti 4. marraskuuta 2010
antamassaan tiedonannossa, että Euroo-
pan unionissa omaksuttaisiin kattava ja
johdonmukainen lähestymistapa henki-
lötietojen suojaan. Keskeisinä tavoitteina
pidettiin yksilön oikeuksien vahvistamista
ja sisämarkkinoiden toimivuuden lisää-
mistä. Tarkoituksena oli luoda uusi jär-
jestelmä, joka turvaisi paremmin unio-
nissa perusoikeutena tunnustetun yksi-
lön oikeuden henkilötietojen suojaan digi-
taalisessa toimintaympäristössä. Kysy-
mys siitä, miten tieteellisen tutkimuk-
sen vapaus turvattaisiin, jäi vähälle huo-
miolle.

Toisessa julkisessa kuulemisessa, joka
järjestettiin vuosien 2010 ja 2011 vaih-
teessa, pyydettiin lausuntoja komis-
sion esittämästä uudesta lähestymista-
vasta. Lausuntoja kuulemiseen toimitet-
tiin yhteensä 288. Eräiden Oxfordin yli-
opiston Centre for Socio-Legal Studies
-yksikön tutkijoiden lähettämässä lausun-
nossa huomioitiin valmistelun yksipuoli-
suus: ”the tension between DP [data pro-
tection] and freedom of expression/infor-
mation in the area of academic investiga-
tions constitutes a particular area which
has problematically been ignored in the
current reform process”.

Selvitystyön perusteella Euroopan uni-
onin komissio antoi 25. tammikuuta 2012
tiedonannon Euroopan uudesta tietosuoja-
kehuksesta sekä ehdotuksen yleiseksi tie-
tosuoja-asetukseksi, joka korvaisi vanhan
tietosuojadirektiivin. Toisin kuin direk-
tiivi, joka edellytti jäsenvaltioilta lainsää-
dännöllisiä toimenpiteitä, olisi uusi asetus
suoraan sovellettavissa. Näin myös tutki-
mista koskevat säännökset yhtenäistyvät
entistä kattavammin.

Miksi tiedeyhteisö oli hiljaa?

Vaikka vieteriukko yllätti tiedeyhteisön,
on etumatkaa onnistuttu kuromaan
umpeen. Toisin kuin valmistelun alkuaikoina
on keskustelu tietosuoja-asetuksesta
tieteellisen tutkimuksen kannalta tällä
hetkellä erittäin vilkasta. Kannanottoja on
löydettävissä muun muassa artikkeleista,

blogeista ja seminaarien puheenvuoroista.
On mielenkiintoista, miksi tiedeyhteisö
– joka selvästi on nyt kiinnostunut tieto-
suojusta – oli niin vaitonainen valmistelun
alkuaikoina.

Vaitonaisuudelle lienee useita syitä.
Asiaan saattoi vaikuttaa etenkin julkisten
kuulemisten kysymyksenasettelu. Ensimmäisessä
kuulemisessa lausuntoja pyydettiin
nimenomaan siitä, pystyykö nykyinen
lainsäädäntö vastaamaan globalisaation
ja teknologisen kehityksen asettamiin
haasteisiin. Lisäksi pyydettiin kertomaan,
minkälaisia toimenpiteitä nämä haasteet
edellyttäisivät. Kehitys ei näyttäydä tie-
teellisen tutkimuksen näkökulmasta vält-
tämättä samanlaisena uhkakuvana kuin
yksilöiden suojan kannalta.

Taustalla saattoi vaikuttaa myös se,
että tieteellisen tutkimuksen erityisasemaa
pidettiin itsestäänselvyytenä. Tämä näkyy
siinä, että vaikka toisen kuulemisen koh-
teena olleessa kattavassa lähestymista-
vassa korostettiin yksilön oikeuksien lujit-
tamista, ei tätä tasapainottamaan syntynyt
riittävä reaktiota tiedeyhteisön suun-
nalta. Kysymys saattoi tulla yksinkertaisesti
vain siitä, että henkilötietojen suo-
jaa koskevan lainsäädännön kehitystä ei
tiedeyhteisössä seurattu riittävästi.

Entä nyt?

On tärkeää, että uudistusta kohtaan kas-
vanut kiinnostus ei hiivu. Euroopan par-
lamentti äänesti lopullisesta kannastaan
12. maaliskuuta 2014. Hyväksytty teksti
ei yllä pahimpiin uhkakuviin, mutta jättää
avoimeksi kysymyksen, onko tieteellisen
tutkimuksen vapaus turvattu vieläkin
riittäväällä tavalla. Tietosuoja-asetuksen
käsittely on yhä kesken Euroopan neuvos-
ton muodostaessa kantaansa.

Tietosuoja-asetuksen valmistelua on
kritisoitu siitä, ettei se ole pysynyt alkuperäisessä
aikataulussaan. Tieteelliselle tutkimukselle
tämä voi olla myös hyvä asia. Pitkittänyt
valmistelu antaa enemmän aikaa reagoida
asetusehdotukseen ja mahdollisuuden
painaa raollaan olevasta laatikosta pilkottava
vieteriukko takaisin paikoilleen. ●

Toisin kuin valmistelun alkuaikoina, on keskustelu tietosuoja-asetuksesta tieteellisen tutkimuksen kannalta tällä hetkellä erittäin vilkasta.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

- > Consultation on the Commission's comprehensive approach to personal data protection in the European Union, 4.11.2010–15.1.2011. [Toinen kuuleminen] <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/opinion/101104_en.htm> Viitattu 14.10.2014
- > Consultation on the legal framework for the fundamental right to protection of personal data, 9.6.2009–13.12.2009. [Ensimmäisen kuuleminen] <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/opinion/090709_en.htm> Viitattu 14.10.2014
- > Ehdotus EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUS yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus). COM(2012) 11 final.
- > KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE. Kattava lähestymistapa henkilötietojen suojaan Euroopan unionissa. KOM(2010) 609 final.
- > KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE. Yksityisyysdensuoja verkottuvassa maailmassa. Euroopan uusi tietosuojakehyks. KOM(2012) 9 final.
- > Wilhelmsson, Thomas (1997). Vieteriukko-teoria EY-oikeudesta. Juhlajulkaisu Aulis Aarnio 1937- 14/5- 1997. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 357–374.

Aineistopalkinto esimerkillisestä aineistohallinnasta

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto perusti 15-vuotisen toimintansa kunniaksi uuden palkinnon, joka kannustaa tutkijoita suunnitelmalliseen ja huolelliseen aineistohallintaan. Ensimmäisen Aineistopalkinnon sai taiteen tohtori **Michail Galanakis**.

Galanakis on väitellyt Helsingin Taideteollisessa korkeakoulussa vuonna 2008 ja toiminut muun muassa tutkijatohtorina Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitoksella ja vierailevana tutkijana Yorkin yliopistossa Torontossa. Michail Galanakis aineisto FSD2926 Kulttuurienvälisyys ja julkinen tila Torontossa 2011–2013 (Intercultural Urban Public Space in Toronto 2011–2013) on saatavana tutki-

mukseen, opetukseen ja opiskeluun tietoaarkistosta tammikuussa 2015.

Aineistopalkinto myönnetään huomi-onosoituksena henkilölle, tutkimusryhmälle tai organisaatiolle, joka on osoittanut esimerkillistä aineistohallintaa ja suunnitellut, kerännyt, järjestänyt ja arkistoinut aineistonsa ottaen huomioon sen koko elinkaaren. Hyvä aineistohallinta tarkoittaa sitä, että tutkimusaineistot ja niitä kuvaileva tieto on luotu, tallennettu

ja järjestetty siten, että aineisto säilyy käyttökuntoisena ja luotettavana alkuperäisen tutkimusprojektin aikana ja sen jälkeen. Tietoaarkisto jakaa palkinnon Ailan nimipäivänä 17.9.

Palkittu saa muistoesineen ja kunnia-kirjan. Vuoden 2014 palkintoesine on kakkulapio, joka on muokattu kierrätystä uushopeisesta ruokalusikasta. Kakkulapion on tehnyt mäntsäläläinen Beloved {by} Brunou. ●

Monikulttuurisuutta julkisessa tilassa käsittelevän aineiston kerääjä palkittiin

Tietoaarkiston ensimmäisen Aineistopalkinnon saaneen **Michail Galanakis**in palkittu aineisto käsittelee kulttuurien välisyyttä julkisessa tilassa. Galanakis haastatteli kanadalaisissa kaupungeissa vapaaehtoistyöntekijöitä, kolmannen sektorin ja kaupungin asiantuntijoita ja nuoria. Tutkija otti arkistoinnin jatkokäyttöä varten huomioon heti alussa, kiitos Suomen Akatemian arkistointisuosituksen.

Michail Galanakisin tutkimusaineisto FSD2926 Kulttuurienvälisyys ja julkinen tila Torontossa 2011–2013 tulee saataville tietoaarkiston palveluportaali Ailaan vuoden 2015 alussa. Pääosin Torontossa tekemiensä haastattelujen avulla Galanakis pyrki selvittämään, miten julkiset tilat ja kulttuurienvälisyys on mahdollista ymmärtää sekä miten

julkisen hallinnon ja kolmannen sektorin asiantuntijat voisivat ottaa huomioon monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisyyden suunnittelutyössään. Galanakis haastatteli kanadalaisissa kaupungeissa monikulttuuristen yhteisöjen hyväksi aktiivisesti toimivia vapaaehtoistyöntekijöitä, kolmannen sektorin ja kaupungin asiantuntijoita sekä yhteisöille suunniteltuja palveluja käyttäviä nuoria.

Palkinto yllätti

Tietoaarkisto halusi palkita Galanakisin erityisesti siksi, että hän oli kiinnittänyt jo aineistonkeruuta suunnitellessaan huomiota aineistohallintaan ja tutkimuseettisiin kysymyksiin. Aineistonkäsitteilyssä hän noudatti tietoaarkiston ohjeistusta. Lisäksi hän on järjestelmällisesti maininnut tietoaarkiston aineistonsa säilytyspaikkana aineistoon pohjautuvissa julkaisuissaan. Haastatteluja tehdessään Galanakis pyysi haastateltaviltaan kirjallisen luvan aineiston arkistoinnista Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon ja esitteli arkistointisuunnitelmansa paikalliselle eettiselle toimikunnalle Kanadassa.

Saamastaan aineistopalkinnosta Galanakis oli yhtä aikaa yllättynyt ja otettu.

– Olen ylpeä siitä, että Yhteiskuntatie-

Hannele Keckman-Koivuniemi

*"Tutkimusaineistojen
anonymisointi
arkistointia varten
ei ole niin helppoa
kuin luulisi vaan
vaatii erityistä
huolellisuutta."*

teellinen tietoarkisto päätti valita minut ensimmäisen aineistopalkintonsa saajaksi. Kesti jonkin aikaa ymmärtää, mistä palkinnossa on kyse ja miksi juuri minä sain sen.

Akatemian suositus avasi silmit aineistohallinnalle

Aineistohallintaa ja arkistointia hän alkoi pohtia alun alkaen Suomen Akatemian ohjeistuksen seurauksena.

– Oli täysin Suomen Akatemian antaman ohjeistuksen ansiota, että perehdyin aineistohallintakysymyksiin. Ohjeistus ja päätökseni noudattaa sitä saivat minut pohtimaan monia asioita, kuten esimerkiksi mitä keräämälleni tutkimusaineistolle tapahtuu tutkimusprojektini päättyttyä, Galanakis kertoo.

Galanakis pitää oikeana kehityssuuntana sitä, että tutkimusrahoittajat ovat yhä useammin alkaneet suosittelemaan tai jopa edellyttämään rahoittamiensa projektien yhteydessä kerättävien tutkimusaineistojen arkistointia. Koska Akatemian suosituksessa mainittiin Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto nimeltä, ei Galanakis myöskään tarvinnut käyttää aikaa sopivan arkiston löytämiseen.

– Kysyin arkistoinnista myös Torontosta, Yorkin yliopiston tutkimuseetti-

seltä lautakunnalta, mutta koska heillä ei ollut tarjota minulle vaihtoehtoisia arkistointipaikkaa, päätin arkistoida aineistoni Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon. Jätettyäni heille tutkimussuunnitelman eettistä ennakoarviointia varten, kukaan ei kommentoinut arkistointiasiaa. Tietoarkiston on siis täytynyt kuulostaa luotettava organisaatiolta.

Arkistointi opettava kokemus

Nyt yhden aineiston arkistoineena Galanakis tunnistaa omassa aineistohallinnassaan myös osa-alueet, joita on vara kehittää.

– Opin erityisesti, että tutkimusaineistojen anonymisointi arkistointia varten ei ole niin helppoa kuin luulisi vaan vaatii erityistä huolellisuutta.

Arkistointiprosessin yhteydessä Galanakis huomasi myös tulleen aikaisempaa tietoisemmaksi omasta asemastaan niin tutkijana kuin ihmisenäkin. – Haastattelutilanteissa paljastetaan usein asioita, jotka kertovat yhtä paljon haastattelijasta kuin haastateltavastakin. Tällä on samanaikaisesti sekä voimaannuttava että nöyräksi tekevä vaikutus. Loppujen lopuksi kyse on läpinäkyvyydestä ja vastuullisuudesta.

Uusi aineisto valmiina

Vaikka Galanakis ensimmäinen arkistoitu aineisto tulee jatkokäyttäjien ulottuville vasta tammikuussa 2015, on hänellä jo valmiiksi kerättyä uudempiäkin aineisto. Kyseinen aineisto on kerätty viime kesäkuussa Torontossa erään julkisen taideprojektin yhteydessä. Myös tämän aineiston kohdalla Galanakis huomioi tulevan arkistoinnin esimerkillisesti jo tutkimusprosessin suunnitteluvaiheessa ja tutkittavien informoinnissa.

Kokemus omien aineistojen arkistoinnista on saanut Galanakis pohdittamaan myös muiden tutkijoiden keräämien aineistojen hyödyntämistä tulevissa tutkimusprojekteissa. Hän aikookin jatkossa tarkastella olisiko omasta tutkimusaiheesta jo olemassa tutkimusaineistoa. Galanakis kuitenkin näkee aineistojen uusiokäytössä piilevän yhden henkilökohtaisen ongelman.

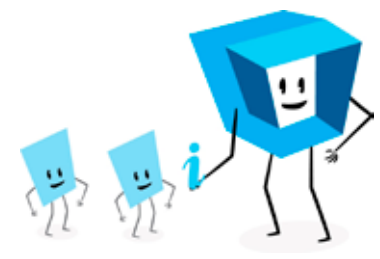
– Omalla kohdallani suurin vaikeus toisten keräämien aineistojen jatkokäytössä olisi se, että nautin aineistonkeruusta ja kentällä olemisesta. En vaihtaisi omien aineistojen keräämistä aineistojen jatkokäyttöön.

Tulevaisuuden tutkimussuunnitelmiaan Galanakis valottaa sen verran, että kertoo seuraavan tutkimuksensa aiheen liittyvän todennäköisesti naisten aktivismiin julkisissa tiloissa. Haastattelun päätteeksi Galanakis haluaa vielä erityisesti kiittää tietoarkistoa.

– Toivon, että tietoarkisto jatkaa hyvää työtään auttaakseen tutkijoita ymmärtämään hyvän aineistohallinnan merkityksen. Pohjimmiltaanhan kyse on tutkimuksen kestävästä kehityksestä, jonka voi ymmärtää osana laajempaa kontekstia, johon kuuluvat ympäristön ja yhteiskunnan kestävä kehitys. ●

AINEISTO

> Galanakis Michail: Kulttuurienvälisyys ja julkinen tila Torontossa 2011–2013 [elektroninen aineisto]. FSD2926. (Aineisto julkaistaan tietoarkiston aineistoluettelossa vuoden 2015 alussa)
<<https://services.fsd.uta.fi/>>.

Uudistetut informointiohjeet opastavat kertomaan tutkittaville tutkimuksesta ja aineistosta

Tietoarkisto on päivittänyt ja laajentanut Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjan tutkittavien informointia käsittelevää osaa. Tarkoituksena on antaa tutkijoille suunnitteluvaiheen tueksi entistä yksityiskohtaisemmat ohjeet siitä, miten ja mitä tutkittaville pitäisi kertoa tutkimuksesta ja kerättävästä aineistosta. Ohjeiden avulla tutkija voi suunnitella informoinnin vastaamaan oman tutkimuksensa erityispiirteitä.

Tutkittavien informointi on tasapainoista. Tutkittaville on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta, jotta se voidaan toteuttaa eettisesti ja laillisesti. Toisaalta tutkittavaa ei ole hyvä hukuttaa tietotulvan alle. Päivitettyjen ohjeiden tarkoituksena on auttaa tutkijoita hahmottamaan, mitkä tiedot ovat niin keskeisiä, että ne

täytyy aina antaa tutkittaville, ja erottamaan näistä tiedot, joiden antamisessa tutkija voi käyttää omaa harkintaansa.

Yksi keskeinen kokonaisuus on kerättävän aineiston jatkokäytöstä kertomisen tutkittaville. Etenkin tunnistesteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö edellyttää huolellista informointia. Tätä varten ohjeissa on pyritty kertomaan selkeästi ja yksinkertaisesti, miten ja mitä tutkittaville pitäisi arkistoinnista ja jatkokäytöstä kertoa, jos tutkimusaineisto halutaan myöhemmin tallentaa Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon jatkokäyttöä varten.

Esimerkkejä informoinneista

Informointitekstien laadinnan avuksi ohjeissa on runsaasti erilaisiin tilanteisiin soveltuvia esimerkkejä. Esimerkkitekstejä voi käyttää lähtökohtana oman tutkimuk-

sen informointia suunnitellessaan.

Tutkittavien informointiosioista voi ladata tietoarkistosta ja aineistojen jatkokäytöstä kertovan esitteen *Tietoa tietoarkistosta tutkimukseen osallistuvulle*. Esite on tarkoitettu jaettavaksi tutkimukseen osallistuville informoinnin yhteydessä. Sekä ohjeet että esite ovat saatavilla myös englanniksi tietoarkiston sivuilta.

LISÄTIETOA

- > Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja. Tutkittavien informointi [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. < <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html> >. (Viitattu 23.10.2014.)
- > Informing Research Participants. [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. < http://www.fsd.uta.fi/en/informing_guidelines/ >. (Viitattu 29.10.2014.)

Ensimmäisenä Suomessa – Tietoarkisto sai DSA-sertifikaatin

Tietoarkisto sai Data Seal of Approval (DSA) -sertifikaatin ensimmäisenä suomalaisena organisaationa vuoden 2014 syyskuussa. Sertifikaatti voidaan myöntää organisaatiolle, joka säilyttää sähköisiä aineistoja luotettavasti ja joka mahdollistaa aineistojen jatkokäytön.

DSA-sertifikaatti on osa eurooppalaisen sähköisen säilyttämisen arvioinnin viitekehystä. Viitekehys sisältää kolme vaatimuksiltaan nousevaa tasoa, joista DSA on ensimmäinen. Tietoarkiston DSA-sertifiointi on osa CESSDA ERIC -prosessiin liittyvää kansallisten palvelujen vahvistamista. Käytännön työn tietoarkisto on tehnyt Suomen Akatemian rahoituksella TA15- ja VERIC-hankkeissa.

LISÄTIETOJA

- > Tietoarkiston DSA-arviointi, < https://assessment.databsealofapproval.org/assessment_109/seal/html/ >
- > VERIC < <http://www.fsd.uta.fi/fi/hankkeet/veric/> >
- > TA15 < <http://www.fsd.uta.fi/fi/hankkeet/tietoarkisto2015/> >
- > DSA < databsealofapproval.org >

Uusia yhteistyöorganisaatioita mukaan tietoarkiston neuvottelukuntaan

Vuoden 2014 alussa nimetyssä Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valtakunnallisessa neuvottelukunnassa ovat ensimmäistä kertaa mukana CSC – Tieteen tietotekniikan keskus ja Kansalliskirjasto. Lisäksi edustettuina ovat Suomen Akademia, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, useat yliopistot ja muistiorganisaatiot. Neuvottelukunnassa on edustajat yhteensä 12 organisaatiosta, 14 varsinaista jäsentä ja 13 varajäsentä.

Nykyisen neuvottelukunnan toimikausi jatkuu vuoden 2017 loppuun. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii Tampereen yliopiston vararehtori, professori **Harri Melin**.

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston valtakunnallisen neuvottelukunnan tehtävänä on arvioida tietoarkiston toimintaa ja sen kehittämistä sekä tehdä asiaa koskevia aloitteita ja esityksiä.

LISÄTIETOA

- > Neuvottelukunnan kokoonpano: < <http://www.fsd.uta.fi/fi/hallinto/hallinto.html> >

Teemu Launis

Hannu Kontkanen

Pirjo Kontkanen
lakimies, Helsingin yliopisto

Datapolitiikan toteuttamisesta

Helsingin yliopistossa valmistellaan parhaillaan datapolitiikkaa. Näin varmaan monessa muussakin tutkimusorganisaatioissa, ellei toimeen ole ryhdytty jo aikaisemmin. Rahoittajien vaatimukset saattaa tutkimusdataa ja tutkimusaineistoja paremmin sekä jatkotutkimuksen että yhteiskunnan käyttöön on otettava huomioon. Pelkkä keksintöohje ei enää riitä vaan tarvitaan kokonaisvaltaista näkemystä siitä, miten tutkimustietoa tulisi voida käyttää. Liioitellen voisikin sanoa, että keksintöjen suojaaminen ja patentointi näyttäisi olevan jollei nyt kokonaan out niin ainakin välillä vähän vanhanaikaista viisautta. Avoimuus on nyt avainsana.

Oma ohjeistus ja omat toimintatavoitteet pitää kuitenkin aina sovittaa olemassa olevan lainsäädännön puitteisiin, mikä tuottaa turhan usein tuskaisia tuokioita. Yhtäältä voidaan tukeutua julkisuuslakiin, jonka perusajatuksena on julkisen tiedon avoimuus ja saatavuus. Toisaalta vastaan tulevat ainakin tekijänoikeudet, yksityisyyden suoja ja tietosuoja, jotka eivät annakaan samanlaista valtuutusta avoimeen ja mutkattomaan jakamiseen. Erityisesti tekijänoikeuteen perehtyneenä jään välillä miettimään, miten esimerkiksi Euroopan unioni on ajatellut saavuttaa kaikki avoimen saatavuuden tavoitteensa, mikäli eri maissa olevia erilaisia tekijänoikeuslaista johtuvia esteitä ei saada poistettua ja lakeja harmonisoitua. Olisi suotavaa, että aineistot voisivat tutkimusta varten liikkua helpommin rajojen yli vähintään tässä yhteisessä Euroyhteisössämme, tutkimusyhteistyötä kun eivät rajat rajoita.

Aina ei kuitenkaan voi syyttää lainsäädäntöä – sopiminen on sallittua. Aineistoja saadaan usein käytettäväksi erilaisilla

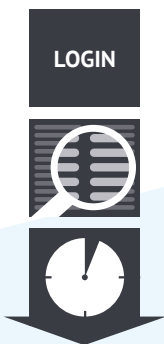
suostumusasiakirjoilla ynnä muilla sitoumuksilla. Tällöin se, mitä näissä papereissa on sanottu, ei lainsäädäntö, määrää moneksi vuodeksi eteenpäin, miten aineistoja voi käyttää ja miten niitä voi saattaa muiden käytettäväksi.

Datapolitiikan tekijöiden onkin hyvä muistaa, että pelkkä politiikkapaperi ei koskaan riitä. Tavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan lisäksi selkeät toimintaprosessit ja ihmisiä huolehtimaan siitä, että toiminta toteutetaan tehokkaasti lain puitteissa ja sopimukset tehdään silloin, kun niitä tarvitaan ja siten kuin tarvitaan. Jokaisella organisaatiolla ei tarvitse olla omaa arkistoa ja henkilökuntaa. Keskittäminen sellaisiin toimiviin ja osaaviin paikkoihin, kuten Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkeistoon, on varmasti viisasta. Osana omaa datapolitiikan toteuttamista pitää kuitenkin varmistaa, että joku talossa huolehtii siitä, että aineistojen jakaminen on mahdollista ja että aineistot todella toimitetaan säilytettäväksi jonnekin.

Aineiston lataaminen

Aila

Palveluportaali Ailassa voi selata aineistoluetteloa sekä hakea ja ladata aineistoja nopeasti ja maksutta.

Tietoarkistoon tallennetut aineistot ovat rekisteröityneiden asiakkaiden saatavilla käyttöehtojen mukaisesti. Ailassa on myös vapaasti käytettäviä aineistoja.

Aineistot ladataan yksitellen aineistokuvailusivulta. Latauksen yhteydessä täytetään käyttölupahakemus, johon kirjataan käyttötarkoitus, hankkeen tai tutkimuksen nimi ja lyhyt kuvaus sekä mahdollinen rahoittaja. Lataamalla aineiston asiakas sitoutuu noudattamaan käyttöehtoja.

Aineiston saatavuus

Arkistoituja aineistoja voi käyttää pääosin tutkimukseen, opiskeluun ja opetukseen. Joitakin aineistoja voi saada käyttöönsä vain erillisellä luvalla. Ailan aineistoluettelon voi järjestää muun muassa saatavuuden mukaan.

Tutkimuksella tarkoitamme yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tai niihin rinnastettavissa organisaatioissa tehtävää työtä, jossa etsitään vastauksia asetettuihin kysymyksiin oman oppiaineen metodeja soveltaen ja aineistoa systemaattisesti analysoiden. Opetus on yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa annettavaa oppiaineen tai menetelmien koulutusta. Opiskelulla tarkoitamme yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai niihin rinnastettavassa organisaatiossa opettajan johdolla suoritettavia opintoja.

Aila tukeutuu HAKA-käyttäjätunnistusjärjestelmään. Suomalaisen korkeakoulujen henkilökunta ja opiskelijat voivat kirjautua Ailan käyttäjiksi omilla käyttäjätunnuksillaan. Muut asiakkaat hakevat Ailan käyttäjätunnusta tietoarkiston asiakaspalvelusta.

Ohjeita opiskelijoille

Opiskelijat voivat ladata aineistoja Ailasta harjoitus-, seminaari- ja opinnäytetöihinsä rekisteröidyttyään tietoarkiston asiakkaaksi. Opiskeluun voi käyttää aineistoja, joiden saatavuustiedoiksi kerrotaan aineistokuvauksessa joko *Aineisto on vapaasti käytettävissä (A)* tai *Aineisto on käytettävissä tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun (B)*. Opiskelijoiden kannattaa tutustua myös Menetelmäopetuksen tietovarantoon.

Aineiston säilyttäminen ja hävittäminen

Aineiston säilyttämisessä ja käytössä on huolehdittava riittävästä tietoturvasuoduksesta ja niiden henkilöiden ja tahojen yksityisyyden suojasta, joita koskevia tietoja aineisto mahdollisesti sisältää. Aineisto ei saa olla ulkopuolisten ulottuvilla. Mahdollisia aineistokohtaisia käyttörajoituksia on aina noudatettava.

Aineistoa saa käyttää ainoastaan ilmoitetun käyttötarkoituksen mukaisesti. Jos aineistoa halutaan käyttää muihin tarkoituksiin, pitää uutta käyttölupaa pyytää tietoarkiston asiakaspalvelusta. Käyttötarkoituksen päätyttyä aineisto on hävitettävä.

Käyttöehtojen sitovuus

Aineiston käyttölupa on henkilökohtainen. Tietoarkistolla on oikeus sulkea käyttöehtoja rikkoneen asiakkaan asiakastili ja ilmoittaa käyttöehtojen rikkomisesta asiakkaan taustaorganisaatioon ja tutkimusrahoittajalle.

Aineiston kääntäminen englanniksi

Tietoarkisto kuvailee arkistoidut aineistot suomeksi ja englanniksi. Suomenkielisiä kvantitatiivisia datatiedostoja käännämme tilauksesta englanniksi vieraskielisille asiakkaille maksutta. Kvalitatiiviset aineistot ovat saatavilla vain alkuperäiskielellä. Useat kvantitatiiviset datatiedostot ovat jo saatavilla englanninkielisinä Ailassa.

Aineistoja muista data-arkistoista

Tietoarkisto on eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurikonsortio CESSDA ERICin kansallinen palveluntuottaja ja jäsen suuren yhdysvaltalaisessa data-arkistossa ICPSR:ssä sekä data-arkistojen maailmanlaajuisessa järjestössä IFDOssa. Yhteistyösopimusten kautta suomalaisten tutkijoiden ja opiskelijoiden käytettävissä on runsaasti tutkimusaineistoja ympäri maailmaa.

Aineistojen tilauskäytännöt vaihtelevat eri maiden data-arkistoissa. Perussääntönä on, että asiakas rekisteröityy suoraan niiden omiin palveluihin (esim. UK Data Service, Saksan GESIS). Suomalaisen yliopistojen tutkijat ja opiskelijat voivat ladata käyttöönsä yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaineistoja myös yhdysvaltalaisen data-arkiston ICPSR:n verkkopalvelusta.

> Lisätiedot: <https://services.fsd.uta.fi/http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/index.html> tai asiakaspalvelu.fsd@uta.fi

Aineistoluettelo

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistovarannossa on yli 1170 tutkimusaineistoa.

Ajantasainen aineistoluettelo Ailassa:
<https://services.fsd.uta.fi/catalogue/>

Kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset aineistot

Ailassa on yli 950 kvantitatiivista ja yli 140 kvalitatiivista tutkimusaineistoa. Niistä valtaosa kuuluu joko kotimaiseen tai kansainväliseen sarjaan.

Tietoarkisto ei enää toimita jatkokäyttöön kansainvälisten sarjojen kansainvälisiä aineistoja. Aineistot ovat saatavilla muista verkkopalveluista. ESS-, EVS/WVS- ja ISSP-aineistojen suomenkieliset datatiedostot ovat jatkossakin saatavissa Ailassa.

KANSAINVÄLISET SARJAT

ESS (European Social Survey)

European Social Survey on joka toinen vuosi koottava kansainvälinen kyselytutkimus. Nyt mukana on yli 30 maata. ESS:n ensimmäinen kierros toteutettiin vuosina 2002–2003. Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja vaihtuvista moduuleista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistuvat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalista, poliittista ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey)

European Values Study - ja World Values Survey -aineistoja on kerätty useissa aalloissa 1980-luvulta alkaen. Niissä on suurelta osin yhtenevin kyselyin kartoitettu eri maiden kansalaisten elämäntilanteita sekä yhteiskunnallisia, poliittisia, sosiaalisia, moraalista ja uskonnollisia arvoja.

ISSP (International Social Survey Programme)

ISSP on yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1985. Nyt mukana on 48 maata. Seurantatutkimustiedon lisäksi vuosittain kerättävät aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Teemoina ovat olleet mm. valtion tehtävät, eriarvoisuus, perhe ja sukupuoliroolit, työorientaatiot, uskonto, kansallinen identiteetti, kansalaisosallistuminen, ympäristö sekä vapaa-aika ja urheilu.

KOTIMAISET SARJAT

Alkoholijuomien tilastoimaton kulutus

Tutkimussarjassa kartoitetaan, kuinka paljon suomalaiset kuluttavat kotivalmisteisia, salakuljetettuja ja ulkomailta tuotuja alkoholijuomia sekä spritiä. Aineistoja on arkistoituna vuodesta 1995 lähtien.

Elektronisten aineistojen käyttäjäkyselyt

FinElib – Kansallinen elektroninen kirjasto toteuttaa säännöllisesti suomalaisille yliopistoille, ammattikorkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yleisille kirjastoille suunnattuja käyttäjäkyselyjä. Niillä on selvitetty minkä tyyppisiä elektronisia aineistoja ja julkaisuja opiskelijat, tutkijat ja muut kirjastojen asiakkaat tarvitsevat ja miten he käyttävät e-aineistoja. Lisäksi on pyydetty palautetta tarjolla olevista e-aineistoista sekä kartoitettu palvelujen kehittämissideoita. FinElibin käyttäjäkyselyitä koottiin vuosina 1998–2011.

Energia-asennetutkimukset 1983–2011

Suomalaisten energia-asenteita kartoittava tutkimussarja käynnistyi vuonna 1983. Vertailukelpoiset kyselyaineistot mahdollistavat suomalaisten energiapolitiikkaa ja energia-asioita koskevien kannanottojen, mielipiteiden, uskomusten, arvostusten ja tietojen yksityiskoh-taisen empiirisen analyysin ja systemaattisen seurannan.

Energia-asenteet

Vuonna 2012 käynnistetyn sarjan aineistoissa tarkastellaan suomalaisten asennoitumista energiapoliittisiin kysymyksiin. Vuosittaiset tutkimukset selvittävät suomalaisten energiantuotantoon liittyviä käsityksiä, mielipiteitä ja uskomuksia. Sarjan tutkimuksia teettää ja tulosten tiedottamisesta vastaa Energiategollisuus ry. Samoja aihepiirejä on osittain samoin kysymyksiin tarkasteltu aiemmin Energia-asennetutkimukset 1983–2011-sarjassa.

EVAn EU-asennetutkimukset

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn vuonna 1992 aloittamassa tutkimussarjassa seurataan suomalaisten integraatioajattelun muutoksia. Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten mielipiteitä mm. maamme EU-jäsenyydestä, Euroopan unionin tulevaisuudesta ja laajentumisesta, Euroopan talous- ja rahapolitiikasta, EMU:sta, europarlamentista, maamme turvallisuuspolitiikasta, EU-tuista ja Euroopan yhdentymisestä yleensä.

EVAn kansalliset asennetutkimukset

EVAn kansallisia asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Tutkimussarjalla pyritään mittaamaan ja erittelemään kansalaisten kokemuksia yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri sektoreista. Kussakin aineis-

tossa on sekä ajankohtaisia että toistuvia teemoja. Käsiteltyjä aiheita ovat mm. demokratia, markkinatalous, hyvinvointi, ympäristö, yhteiskunta ja politiikka, Suomen kansainvälinen asema, lama, taloudellinen kasvu, suomalaisten identiteetti ja suomalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen.

Gallup Ecclesiastica

Kirkon tutkimuskeskuksen toimeksiannosta kerätty Gallup Ecclesiastica -sarja tutkii koko suomalaisen aikuisväestön uskonnollisuutta, suhdetta kirkkoon sekä seurakunnalliseen toimintaan osallistumista neljän vuoden välein. Tietoarkistoon on arkistoitu sarjan tutkimukset vuodesta 1995 alkaen.

Hyvinvointitutkimukset

Kelan ja Turun yliopiston sosiaalipoliittikan laitoksen tutkimushankkeessa on kartoitettu aikuisväestön kokemuksia ja mielipiteitä hyvinvoinnista, sosiaalipoliitikasta ja sosiaaliturvasta. Tutkimuksissa on selvitetty vastaajien työmarkkina-asemaa, työttömyyskokemuksia, terveydentilaa, asumistilannetta, sosiaalietuuksia, toimeentuloa sekä yleensä elintasoja. Ensimmäinen aineisto kerättiin vuonna 1995.

Ikihyvä Päijät-Häme: seuranta-tutkimus ikääntymisestä ja hyvinvoinnista 2002–2012

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän jäsenkuntien alueella toteutetussa tutkimus- ja kehittämishankkeessa on koottu tietoa ikääntyvän väestön hyvinvoinnista, terveydestä, sosiaalisesta tilanteesta, elämänlaadusta ja palvelutarpeista. Tietoa on kerätty vuosina 2002, 2005, 2008 ja 2012.

Julkiseen työnvälitykseen ilmoitettujen avointen työpaikkojen rekisteriaineisto

Työ- ja elinkeinoministeriön kokonainen rekisteriaineisto (ns. vakanssidata) sisältää vuosittaisia tietoja avoinna olleista työpaikoista, niitä tarjoavista työnantajista sekä työpaikkojen täyttöprosesseista. Sarjaan kuuluu myös työ- ja elinkeinotoimistojen kokonaisaineistoja, jotka sisältävät avointen työpaikkojen lisäksi tietoja työvoimasta, työttömyydestä ja tukitoimenpiteistä. Ministeriö tuottaa uudet aineistot vuosittain.

Julkisten hankintojen ilmoitustilastoaineistot

Työ- ja elinkeinoministeriön julkisten hankintojen ilmoitustilastoai-

neistot sisältävät HILMA-hankintailmoitusjärjestelmässä julkaistuja tietoja. Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita esimerkiksi valtio, kunnat sekä valtion liikelaitokset tekevät oman organisaationsa ulkopuolelta. Tietoarkistoon on arkistoitu sarjan aineistoja vuodesta 2007 lähtien.

Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset

Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset ovat vaalien jälkeen kerättäviä, kaikenikäisiin äänioikeutettuihin kohdistuvia, laajoja kyselytutkimuksia. Tutkimusaineistoja on kerätty säännöllisesti vuoden 2003 vaalien jälkeen vaalitutkimuskonsortion toimesta. Käynti- ja kirjkeyseilynä kerättävät aineistot sisältävät sekä pysyviä teemoja että vaihtuvia ajankohtaisia aihepiirejä. Kyselyjen teemoja ovat mm. poliittinen osallistuminen, poliittiset asenteet, puolueiden kannatus, ehdokas- ja puoluevalinta, äänestysaktiivisuus, edustusperiaatteet, vaalikampanja ja vaalirahoitus. Tutkimuksia ovat rahoittaneet mm. oikeusministeriö ja opetusministeriö.

Kaupunkipalvelututkimukset

Kaupunkipalvelututkimuksia on tehty vuodesta 1985. Aluksi aineistoista vastasi Suomen Kaupunkiliitto, sittemmin Efektia ja Efeko (nykyään FCG Finnish Consulting Group). Kyselytutkimusten pääpaino on asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistot ovat suurimmalta osalta vertailukelpoisia keskenään.

Kehitysyhteistyötutkimukset

Ulkoasiainministeriön teettämässä mielipidetiedusteluissa on kartoitettu kehitysyhteistyön tiedontarvetta ja kansalaisten asennoitumista kehitysyhteistyöhön. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1997.

Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely

Kansalliskirjaston koordinoima kirjastosektoreiden yhteinen käyttäjäkysely kerää tietoa kirjastopalvelujen käytöstä, asiakastytytyväisyydestä ja vaikuttavuudesta. Kysely on suunnattu yleisten kirjastojen sekä korkeakoulu- ja erikoiskirjastojen asiakkaille ja se mahdollistaa vertailun sekä kirjastosektoreiden sisällä että välillä.

Kirkkomonitorit

Kirkon tutkimuskeskuksen teettämä Kirkkomonitorit-sarja tarkastelee mannersuomalaisten uskonnollisuutta, uskomuksia, asenteita ja suhdetta Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon sekä muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin. Aiheina ovat olleet myös seurakuntien toimintamuotojen tärkeys, yliluonnolliset ilmiöt, henkisyys ja moraali. Kirkkomonitorit on kerätty erillisenä osana kansainvälistä RISC Monitor -asennekartoitusta. Tutkimusten aineistonkeruusta ovat vastanneet MDC RISC International Oy ja Suomen Gallup (TNS Gallup). Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1999.

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimukset

Tutkimuksessa kartoitetaan korkeakouluopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa, terveyskäyttäytymistä, ja näihin liittyviä tekijöitä, kuten sosiaalisia suhteita, opiskelua ja toimeentuloa, sekä terveystalv palvelujen käyttöä ja mielipiteitä palvelujen laadusta. Tutkimuksen yleisen osan lisäksi siihen liittyy joka vuosi joitakin erityisteemoja. Tutkimuksen tekee Yliopilaisten terveydenhuoltosäätiö ja tutkimuksia on tehty neljän vuoden välein vuodesta 2000 alkaen.

Koulun hyvinvointiprofiili

Koulun hyvinvointiprofiili perustuu Anne Konun väitöskirjatutkimukseen kehittelemään koulun hyvinvointimalliin: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Tutkimuksen kohteena on neljä ryhmää: peruskoulun alaluokat, yläluokat, toisen asteen oppilaitokset ja henkilökuunta. Aineisto kerätään kouluilta internetkyselyynä lukuvuosittain. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot lukuvuodesta 2004–2005.

Kunnallisalan ilmapuntarit

Kunnallisalan kehittämissäätöön ilmapuntareita on tehty vuodesta 1992. Vuosittain kerätyt aineistot mahdollistavat asukkaiden sekä kunnanjohtajien ja kunnanhallituksen puheenjohtajien mielipiteiden vertailun. Tutkimusten aihealueina ovat mm. kunnallinen demokratia ja itsehallinto, kuntien tehtävät ja talous sekä kunnan tehtävien ja palveluiden taso ja niiden kehittämistarpeet. Kunnallisjohto on lisäksi arvioinut mm. yhteistyötä eri tahojen kanssa, valtionohjauksen nykytilaa ja kehitysnäkymiä.

Kunta-alan työolobarometrit

Kunta-alan työolobarometrit on kerätty osana työ- ja elinkeinoministeriön teettämiä Työolobarometrejä, jotka kattavat kaikkien alojen palkansaajat. Työolobarometriä tarkoituksena on suomalaisen työelämän laadun muutosten seuraaminen työntekijöiden näkökulmasta. Työturvallisuuskeskuksen kuntaryhmän toimeksiannosta laajennetussa otoksessa on haastateltu vuosittain useita satoja kunta-alalla työskenteleviä henkilöitä. Kunta-alan työolobarometriä ja Työolobarometriä tiedot on kerätty samalla kyselylomakkeella Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten yhteydessä aluksi puhelinhaastatteluina ja sittemmin tietokoneavusteisina puhelinhaastatteluina. Kunta-alan työolobarometrejä on kerätty vuodesta 1994 alkaen, lukuun ottamatta vuosia 1995 ja 1997. Suuri osa sisällöstä on pysynyt samana koko keruuaajan.

KuntaSuomi 2004

KuntaSuomi 2004 -tutkimusohjelma oli Kuntaliiton, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteinen tutkimuskokonaisuus, jossa analysoitiin kuntien kehitystä ajanjaksolla 1995–2004. Ohjelmassa oli mukana 47 kuntaa, jotka edustivat mahdollisimman hyvin suomalaista kuntakenttää. Tutkimusohjelma jakaantui 14 tutkimusmoduuliin, joiden teemat painottuivat demokratiaan ja palveluihin.

Lapsesta aikuiseksi

Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimus alkoi Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen väitöskirjatyönä vuonna 1968. Tutkimus on sittemmin jatkunut samojen henkilöiden seurantaan yli 40 vuotta. Projektin alkaessa tutkimukseen osallistui 369 kahdeksanvuotiaasta satunnaisesti valittua lasta kansakoulun toiselta luokalta. Tämän jälkeen aineistoa on kerätty, kun tutkittavat ovat olleet iältään 14-, 20-, 27-, 33-, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen teemoja ovat olleet sosioemotionaalinen kehitys ja persoonallisuus, koulutus ja työura, perhetausta ja oma perhe, terveyskäyttäytyminen ja terveys sekä yhteiskuntaan sopeutuminen. Tutkimuksen päärahoittajana on vuodesta 1986 lähtien ollut Suomen Akatemia.

Lasten kuritusväkivalta

Lastensuojelun keskusliitto on kartoittanut lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ja siihen liittyvien asenteiden kehitystä Suomessa

1980-luvulta lähtien. Tietoarkistoon on arkistoitujen aineistojen sarja käsittää Lastensuojelun keskusliiton 2000-luvulla teettämiä, lasten kuritusväkivaltaa koskevia kyselyitä, joissa on kartoitettu myös vanhempien raportoimaa itse käyttämäänsä kuritusväkivaltaa.

Liikuntatutkimukset

Tutkimussarjassa on kartoitettu suomalaisten liikuntatottumuksia neljän vuoden välein vuodesta 1994 lähtien. Aineistot antavat ajankohdattaisen kuvan maamme liikuntakulttuurista sekä liikunnan trendeistä. Ne kartoittavat mm. suomalaisten liikunta-, urheilu- ja kuntoiluharrastusten määriä sekä urheiluseuratoimintaan ja liikunnan vapaaehtoisuuteen liittyviä asioita. Tutkimusten näkökulma laajenee eri lajien harrastamisesta liikunnan kansalaistoimintaan. Ne on toteutettu erikseen lapsille ja nuorille sekä aikuisväestölle. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 2002.

MTS-tutkimukset

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaiset turvallisuus- ja ulkopoliittisiin teemoihin sekä maanpuolustukseen liittyvät kyselytutkimukset selvittävät suomalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä ja asenteita sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1992.

Maaseutubarometrit

Maaseutubarometrit ovat osa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran Maamerkit-ohjelmaa (2010–2012). Ohjelman valmistelun tueksi laadittiin syksyllä 2009 suomalaisten muuttuvaa maaseutusuhdetta kuvaava barometri. Barometri kartoittaa maaseudun merkityksiä ja tulevaisuutta ja sen tarkoituksena on mm. herättää keskustelua maaseudusta sekä vahvistaa poliittisen päätöksenteon ja maaseudun tietopohjaa.

Nuoret toimijoina kommunikaatioteknologian murroksessa 1997–2002

Sarjaan kuuluvat aineistot piirtävät kuvaa matkapuhelinilmion synnystä ja kehityksestä suomalaisnuorten, lasten ja perheiden keskuudessa. Sarja sisältää yhteensä yli kymmenen tuhatta sivua vaihtelevan mittaisia haastattelulitteraatteja. Haastatteluvälineinä on esimerkiksi perheitä, nuoria, myöhäisnuoria, seurustelevia nuoria sekä opettajia. Tutkimusten polttopisteessä olleiden matka-

puhelin käyttöön liittyvien kysymysten lisäksi, on haastatteluihin tallentunut läpileikkaus vuosituhannen vaiheen suomalaisen perheiden, lasten ja nuorten arkeen.

Nuorisobarometrit

Nuorisosaian neuvottelukunta Nuora on teettänyt vuodesta 1994 alkaen Nuorisobarometrejä. Vuositaitin kartoitetaan 15–29-vuotiaiden asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajankohtaisia että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asennemuutoksia. Sarjassa on selvitetty mm. nuorten koulutukseen, työhön, sosiaaliturvaan, kuluttamiseen, huumeyhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisaktiivisuuteen liittyviä asenteita.

Nuorisorikollisuuskyselyt

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos käynnisti keväällä 1995 tutkimushankkeen nuorisorikollisuuden ja kielletyn toiminnan seuraamiseksi pitkällä aikavälillä. Tutkimuksissa on käytetty niin sanottua itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Niihin on osallistunut peruskoulun yhdeksäsluokkaisia eri puolilta Suomea. Oppilaat ovat vastanneet nimettöminä omaa kiellettyä ja rikollista toimintaansa koskeviin kysymyksiin.

Nuorten aikuisten avohoidollinen mielenterveyskuntoutus 2010–2012

Sarjan aineistot on kerätty Asiakaslähtöisyys nuorten aikuisten avohoidollisessa mielenterveyskuntoutuksessa -tutkimusprojektissa toteutetun laadullisen tapaustutkimuksen vuorovaikutustilanteissa. Aineistot sisältävät litteraatteja esimerkiksi tiimiäpalaverista ja haastatteluista.

Perhebarometrit

Väestöliiton väestöntutkimuslaitos on toteuttanut vuodesta 1996 alkaen kirjelykyselyä barometriä sarjaa. Perhebarometrit keskittyvät perhettä koskeviin kysymyksiin, mutta jokaisella barometrillä on myös oma erityisteesmansa. Teemoina ovat olleet mm. sukupolvien välinen avunanto, yhteiskunnallisten tukien ja palveluiden riittävyys, vastuun jakaminen perheessä, työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemmuuden toteuttaminen, lastenkasvatus, lasten ajankäyttö ja harrastukset.

Poliisibarometrit

Sisäasiainministeriön poliisiosaston

barometrit selvittävät yli 15-vuotiaiden suomalaisten käsityksiä poliisin roolista, toiminnasta, palveluista ja niiden laadusta. Lisäksi ne kartoittavat maan sisäistä turvallisuutta sekä kansalaisten pelkoja ja rikosriskejä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1999.

Puolueiden ajankohtais- tutkimukset

Puolueiden ajankohtais-
tutkimukset kuuluvat nk. puolueiden yhteistutkimusten sarjaan. Kaikissa tutkimuksissa on selvitetty väestön äänestyskäyttäytymistä, huolenaiheita, mielipiteitä hallituksesta ja puolueista sekä suhtautumista valtakunnallisiin poliittisiin kysymyksiin. Usein on tiedusteltu myös taloudellista tilannetta koskevia odotuksia, puhejohtajan merkitystä puolueelle, vastaajan osallistumista poliittiseen toimintaan ja mielipiteitä kunnallispolitiikasta. Aineistosarja mahdollistaa lukuisia aikavertailuja, joskaan muutujat eivät ole aina täysin vertailukelpoisia. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1973.

Sosiaalibarometrit

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto (nykyisin SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry) on tehnyt sosiaalibarometriä vuosittain vuodesta 1991. Sarjassa eri palveluiden tuottajat (kuntien sosiaalitoimi, terveyskeskukset, työvoimatoimistot, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistot ja sosiaali- ja terveysjärjestöt) arvioivat palveluiden tilaa ja kansalaisten hyvinvoinnin muutoksia. Lisäksi käsitellään ajankohtaisia sosiaalipoliittisia teemoja. Tietoarkistoon on arkistoitu sosiaalibarometrejä vuodesta 1994.

Suhtautuminen alkoholi- poliittisiin rajoitteisiin

STAKESin (nykyisen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen) tuottamissa ja Suomen Gallupin toteuttamissa haastatteluisa on kartoitettu väestön suhtautumista yhteiskunnan alkoholinkulutusta rajoittaviin toimenpiteisiin. Tutkimuksissa on selvitetty muun muassa eri juomaryhmiin kuuluvien alkoholijuomien sopivinta myyntitapaa. Aika ajoin väestöä on myös pyydetty ottamaan kantaa myynnin ikärajiin ja alkoholin mainontaan. Aineistoja on arkistoitu vuodesta 1996 lähtien.

Suomalainen päihdehoito

Suomalainen päihdehoito -sarja sisältää Pekka Saarnion tutkimushankkeissa koottuja kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimuk-

seen soveltuvia aineistoja. Aineistot on kerätty A-klinikoilla ja muissa päihdetyötä tekevissä laitoksissa lomakekyselyinä, kirjoitusaineistoina tai haastatteluina.

Suomalaisten rahapelaaminen

Suomalaisten rahapelaaminen on neljän vuoden välein toteutettava suomalaisten rahapelaamista selvittävä tutkimussarja. Aineistoja on kerätty vuodesta 2003 lähtien sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta. Sarjassa selvitetään suomalaisten rahapelien pelaamista, rahapelien pelaamisen useutta, pelaamiseen käytettyjä rahamääriä ja mielipiteitä ongelmapelaamisesta. Tutkimuksissa käytetään The South Oaks Gambling Screenin (SOGS) kysymysrunkoa Suomen oloihin sovellettuna. Taloustutkimus on kerännyt aineistot puhelinhaastatteluina.

Tampereen terveys- ja sosiaalikeskely

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ja UKK-instituutin yhteistutkimuksissa on selvitetty kuntalaisten terveydentilaa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Kyselyt aloitettiin vuonna 1990.

Tampereen yliopistosta valmistu- neiden sijoittumisseuranta

Tampereen yliopiston rekrytointipalvelut, suunnitteluyksikkö ja opinto-
toimisto ovat seuranneet vasta-
valmistuneiden työllistymistä noin
vuoden kuluttua valmistumisesta.
Jokaisessa aineistossa on useita
nykyiseen työtilanteeseen, työnan-
tajaan ja työnhakuun liittyviä kysy-
myksiä. Ylemmän korkeakoulutut-
kinnon suorittaneiden työllistymistä on tutkittu vuodesta 1994 alkaen. Jatkotutkinnon suorittaneille on tehty vastaavia kyselyjä vuodesta 1996.

Terveyden edistämisen barometrit

Terveyden edistämisen barometrit, aikaisemmalta nimeltään terveysbarometrit, kartoittavat kunta- ja järjestöpäätäjien näkemyksiä terveyden edistämisen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Ne kuvaavat myös vastaajien käsityksiä terveyden ja sen edistämisen kannalta ajankohtaisista ilmiöistä hallinnollisesta näkökulmasta. Terveyden edistämisen keskuksen, Tekryn, (nykyisin SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry) barometreja kerättiin vuosittain 1992–2011. Tietoarkistossa on aineistoja vuosilta 2005–2011.

Tiedebarometrit

Barometreissa kartoitetaan suomalaisten suhdetta ja suhtautumista tieteeseen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa tieteen taso ja tarpeellisuus, tieteellisen teknisen kehityksen hyödyt ja riskit, tieteen moraali ja maailmankatsomukselliset näkökohdat. Ensimmäinen Tiedebarometri kerättiin vuonna 2001, jonka jälkeen keruu on toistettu kolmen vuoden välein.

Työlobarometrit

Työlobarometrit ovat työ- ja elinkeinoministeriön teettämiä mielipidetiedusteluja, joita on kerätty vuosittain vuodesta 1992 lähtien. Niiden tarkoituksena on suomalaisen työelämän laadun muutosten seuraaminen työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimusten aihealueina ovat mm. työllisyys ja talous, henkilöstömäärät, työn organisointi ja joustavuus sekä työpaikan ilmapää. Suuri osa sisällöstä on pysynyt samana koko keruuaajan. Työlobarometriin tiedot on kerätty Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten yhteydessä aluksi puhelinhaastatteluina ja sittemmin tietokoneavusteina puhelinhaastatteluina.

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä on tutkimussarja, jota on tehty Suomen Akatemian ja Venäjän tiedakatemia yhteisenä hankkeena. Venäjällä käytännön toteutuksesta on vastannut Institut sravnitel'nyh social'nyh issledovaniy (Vertailevan sosiaalitutkimuksen instituutti), Suomessa tutkimus on toteutettu Kirkon tutkimuskeskuksessa. Tutkimusta on tehty vuosina 1991, 1993, 1996 ja 1999.

Vaalien seuranta- tutkimukset (GallupKanava)

Suomen Gallup on kerännyt yleisten vaalien seuranta-
tutkimusaineistoja
GallupKanavan kotipäätökselyinä.
Hankkeesta ovat vastanneet Tom
Moring ja Juhan Pehkonen. Tutki-
muksia ovat rahoittaneet mm. Tom
Moringin tutkimushankeet ja TNS
Gallup. Seuranta-
tutkimusten keskei-
siä teemoja ovat olleet mm. äänestys-
käyttäytyminen, äänestäjien puolue-
ja ehdokasvalinnan perusteet sekä eri
asiakysymysten, tietolähteen, tiedotusvälineiden, vaalikampanjojen ja vaalimainonnan vaikutukset äänestyspäätöksiin.

Verkkopalvelujen ja tietotekniikan käyttö Tampereella

Tutkimussarja on osa eTampere-

ohjelman Infocity-hanketta. Tutkimuksissa on kartoitettu 15–74-vuotiaiden tamperelaisten tietotekniikan, Internetin ja kaupungin verkkopalvelujen käyttöä. Aineistoja kerättiin vuosina 2000–2005.

Yliopistoista valmistuneiden uraseuranta

Uraseurantakyselyssä haetaan valtakunnallista tietoa akateemisten työmarkkinoille sijoittumisen laadusta ja tarkoituksenmukaisuudesta, työuran kehityksestä sekä tyytyväisyydestä viisi vuotta sitten suoritettuun tutkintoon. Seurannan toteuttaa Akateemisten ura- ja rekrytointipalvelujen Aarresaari-verkosto.

UUEDET SARJAT

Suomalaisten alkoholisiantteet

Suomalaisten alkoholisiantteet -selvityksissä kartoitetaan kahden vuoden välein 15 - 79-vuotiaiden suomalaisten mielipiteitä erilaisista alkoholin käyttöön ja alkoholipoliittisiin toimenpiteisiin liittyvistä asioista. Kysymyksissä tiedustellaan vastaajien mielipidettä mm. suomalaisten alkoholikulttuuriin, alkoholiveroon, rattijuopumusrajoihin, alkoholimainontaan sekä alkoholin oston ja käytön rajoituksiin. Kysely on teettänyt vuosina 2006–2010 saakka Terveyden edistämisen keskus, jonka jälkeen vastuu on siirtynyt Suomen sosiaali ja terveys ry:lle (SOSTE).

Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut

Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut (HYPA) on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2004 alkanut paneelimuotoinen kyselytutkimus, jossa yhdistetään puhelin- ja käyntihaastatteluja, postikyselyjä ja rekisteriaineistoja. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota ajan tasalla olevaa, luotettavaa ja kattavaa tutkimusaineistoa suomalaisten hyvinvoinnista ja hyvinvointipalveluiden käytöstä.

Tampere Praksis -hankkeen aineistot

Tampere Praksis oli Tampereen kaupungin, Tampereen yliopiston (YKY), Tampereen ammattikorkeakoulun sosiaalialan ja sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen yhteistyöhanke, jossa rakennettiin Tampereen kaupungin sosiaalipalveluihin sijoittuva käytännön, opetuksen ja tutkimuksen yhteistyöyhteisö. Hankkeen tuottamat aineistot ovat monimuotoisia, esimerkiksi

kirjoitusaineistoja ja ryhmäkeskustelulitteraatioita. Aineistoja on kerätty mm. tutkielmiin ja oppimistehtäviin sekä tutkivissa työpajoissa.

JULKAISUJA ARKISTOIDUISTA AINEISTOISTA

Alanko, Katarina (2014). Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23.

Sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret kertovat useammin tyytymättömyydestä psykiseen terveydentilaansa verrattuna heteronuoriin ja nuoriin, jotka eivät koe sukupuoliristiriitää. Erityisesti ongelmia terveyden kanssa on niillä, jotka eivät voi ilmaista sukupuoltaan kuten he haluaisivat. HBLTIQ-nuoriin kohdistuu myös syrjintää useammin kuin muita nuoria kohtaan. Vastajista 70 prosenttia kertoi kokeneensa ahdistelua ja syrjintää sukupuoli- tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Useimmat sateenkaarinuoret voivat kuitenkin hyvin ja ympäristön myönteinen suhtautuminen voi yllättää, kun he kertovat läheisilleen asiasta. Moni nuori kuvitteli ympäristön suhtautumisen kielteisemmäksi seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoliseen ilmaisuun, kuin mitä se todellisuudessa oli. Tutkimuksen perusteella aikuisiksi kasvaminen HBLTIQ-ihmisenä ei ole automaattisesti joko kielteinen tai myönteinen asia vaan sitä kuvaa moninaisuus, mikä syntyy tavoista, miten nuori määrittelee itsensä ja miten kokee sosiaalisen ympäristönsä ja terveytensä. Tulokset käyvät ilmi Katarina Alangan HBLTIQ-nuorten hyvinvointia kartoittaneesta tutkimuksesta, joka on ensimmäinen erityisesti sateenkaarinuoriin kohdistunut tutkimus Suomessa. Aineistona tutkimuksessa käytettiin Hyvinvoiva sateenkaarinuori 2013 -kyselyaineistoa (FSD2924). Kyselyyn vastasi yhteensä 2503 vastaajaa. Kyselyn teemoina olivat fyysinen ja psyykinen terveydentila, ihmissuhteet, turvallisuus, väkivaltakokemukset ja syrjintä.

Haavisto, Ilkka (2014). Neljäs Suomi. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2014 [verkkodokumentti]. Helsinki: Taloustieto. < <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/03/Neljäs-Suomi.pdf> >. (Viitattu 22.4.2014).

Tutkimusraportissaan Neljäs Suomi Ilkka Haavisto tarkastelee Suomen arvo- ja asenneilmapiiriä uudistumisen, yhteiskunnan eheyden ja politiikan teemojen lisäksi suhteessa esimerkiksi Euroopan unioniin. Haavisto määrittelee Suomen tulevaisuuden näkymiä neljäs Suomi -käsitteellä. Hänen mukaansa visioon neljännestä Suomesta tulisi tähdätä pohtimalla, mitkä ovat Suomen menestystekijöitä lähitulevaisuudessa ja miltä haluamme Suomen näyttävän tuolloin. Tutkimusaineistona Haavistolla on 2 052 henkilön vastaukset kattava kyselyaineisto, joka edustaa koko Suomen (pois lukien Ahvenanmaa) 18–70-vuotiaista väestöstä. Tutkimusaineisto on arkistoitu tietoaarkistoon, jotta se olisi edelleen käytettävissä tutkimus- ja opetuskäyttöön. Haavisto osoittaa tutkimuksellaan, että joka toisen suomalaisen mielestä Suomi elää nykyisin yhtä suurimmista murroskausistaan. Usko hyvinvointivaltion ylläpitämiseen on säilynyt murroksen aiheuttamasta kriisiytymisestä huolimatta. Suomen yhteiskunnallista tilaa Haavisto arvioi lisäksi talouteen, ympäristöön ja teknologiaan puretuvilla kysymyksillä. Syynä Suomen hitaaseen yhteiskunnalliseen muutokseen 72 prosenttia vastaajista uskoo olevan eri tahojen yhteistyökyyvyttömyys. Lisäksi 68 prosenttia vastaajista arvelee syyksi tiukkaa julkista taloustilannetta ja julkisen sektorin varojen puutetta. Aineisto: FSD2933 EVAn kansallinen asennetutkimus 2014.

Kukkola, Jenni (2013) Esimies luottamuksen kohteena – luottamuksen ja epäluottamuksen ilmeneminen työntekijöiden tarinoissa. Johtamis- korkeakoulun pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Esimiehiin ja esimiestyöhön keskittyvässä pro gradu -tutkielmassaan Jenni Kukkola tarkastelee työntekijöiden ja esimiehen välistä luottamusta. Kukkola rinnastaa luottamuksen tarkasteluun luottamuksen puutteen ja epäluottamuksen ilmenemisen työelämässä. Tutkimuksensa aineistona Kukkola on käyttänyt arkistoaineistoa, joka on kerätty pelon ja epävarmuuden tahallista tai tahatonta käyttöä asiantuntijaorganisaatioiden johdossa tarkastelevassa tutkimushankkeessa. Tarina-aineisto koostuu 102 tarinasta, joista 86 muodostavat Kukkolan tutkimusaineiston. Kukkola on tarkastellut pelosta ja pelolla johtamisesta kertovien tarinoiden avulla luottamusta. Tutkimustuloksenaan

hän mainitsee luottamuksen tulevan esiin ensisijaisesti juuri luottamuksen puutteen kautta. Esimiestyöskentelyä kohtaan koetun luottamuksen puutteen hän määrittelee näkyvän työyhteisöissä työntekijöiden varovaisuutena, varautuneisuutena ja passiivisuutena. Ympäristöiden vuorovaikutussuhteiden Kukkola mainitsee olevan merkittävä tekijä luottamuksen läsnäololle. Kukkola korostaa tutkimuksen tärkeyttä työntekijöiden kokeman luottamuksen ja luottamuksen puutteen esiin nostajana työyhteisöissä, joissa esimiehiä pelätään. Aineisto: Tarinat pelosta ja pelottelusta työelämässä 2008–2009 (FSD2607).

Lappalainen, S. & Mietola, R., & Lahelma, E. (2013) Gendered Divisions on Classed Routes to Vocational Education. Gender and Education. 25, 2, 189–205.

Tutkittaessa peruskoulun yläluokilla tapahtuvaa oppilaita ohjausta kulttuurin sukupuolittuneisuuden näkökulmasta havaitaan, että huolimatta yksilöllisten valintojen korostamisesta kunkin nuoren kohdalla, opettajien ohjauksen taustalla näkyvät edelleen hienovaraisesti sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja sosiaaliseen luokkaan liitetty oletukset. Virallinen kouluympäristö on merkittävässä roolissa sukupuolijaon uudelleen rakentamisessa kouluissa ja on tehnyt sen eteen jo töitä, mutta edelleen ammattialojen voimakkaasta sukupuolijaottuneisuudesta johtuen, siinä ei ole onnistuttu tarpeeksi. Syvimmällä perinteiset sukupuolijaottelut ovat tutkijoiden mukaan epämuodollisissa koulukulttuurissa nuorten parissa. Varsinkin poikien keskuudessa sukupuolijakoja korostavaa kulttuuria ylläpidetään hyvin yleisesti homoksi tai homomaiseksi leimaamisen kautta. Pojilla tämä ei vaikuttaa ammatinvalintaan aiheuttaen pelkoa osoittaa kiinnostusta naisvaltaisiin ammattialoihin. Tyttöjen kiinnostus miesvaltaisiin aloihin näyttää nuorten keskuudessa sosiaalisesti hyväksyttävämältä. Huomioitavaa on, että epätavallisen ammatinvalinnan perustelut kumpuavat myös vallitsevasta sukupuolijaottelusta, mikä edelleen ylläpitää jakoa. Nuoret ajattelevat esimerkiksi saavansa lisäpesteistä ei-perinteikkäästä ammatinvalinnastaan. Tulokset ovat Sirpa Lappalaisen, Reetta Mietolan ja Elina Lahelman nuoriin kohdistuneesta tutkimuksesta, jossa haluttiin selvittää kansalaisuuden ja eroavaisuuksien sosiaalista rakentamista ammattikoulun käytännössä.

Aineistot: FSD2575 Lähihoitajakoulutuksen etnografia: kenttäpäiväkirjat 2007–2010 ja FSD2736 Lähihoitajakoulutuksen etnografia: opiskelijoiden haastattelut.

Lehtonen, Kati & Hakonen, Harto (2013). Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhtiö LIKES. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 274.

Lehtonen ja Hakonen ovat julkaisussaan kartoittaneet erilaisia tutkimuksia, joita suomalaisten liikuntaharrastuksista ja vapaaehtoistoiminnasta urheiluseuroissa on tehty. Tehtyjen tutkimusten avulla he pyrkivät määrittelemään tätä liikuntaa kietoutuvaa kansalaistoiminnan kenttää. Heidän mukaansa tutkimusta näistä teemoista on tehty, mutta kerätty tieto on kokonaisuudessaan hyvin hajanaista. Käyttämänsä aineiston Lehtonen ja Hakonen ovat koonneet tietoaarkistosta löytyvien aineistojen lisäksi muun muassa tutkimusraporteista, henkilökohtaisten tiedonantojen välityksellä sekä tutkimuslaitosten verkkosivuilta. Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistoiminta urheiluseuroissa ovat olleet tutkimusten teemoina, mutta niistä on kysytty hyvin eri tavoin. Kartoituksensa tuloksena Lehtonen ja Hakonen toteavat yhtenäisen tiedonkeruujärjestelmän ja säännöllisen tutkimustiedon keräämisen tarpeen olevan ilmeinen liikunnan ja vapaaehtoistoiminnan tutkimuksessa. He ehdottavatkin eri tutkimusyhteisöjen verkostoitumista sekä keskenään että erilaisten liikuntajärjestöjen kanssa sen lisäksi, että alalle rakennettaisiin selkeä tiedonkeruujärjestelmä. Lehtonen ja Hakonen käyttämät arkistoidut dataaineistot Eurobarometri 2009/72.3 (FSD2597), Eurobarometri 2010/73.4 (FSD2603), World Values Survey 2000: Suomen aineisto (FSD0154), Nuorisobarometri 2012 (FSD2729), Nuorten vapaa-aika 2009 (FSD2428), ISSP 2007: Vapaa-aika ja urheilu: Suomen aineisto (FSD2330), Liikuntatutkimus 2001–2002 (FSD1284), Liikuntatutkimus 2005–2006 (FSD2233). Eurobarometrit ovat poistuneet aineistoluettelostamme. Ne ovat saatavana GESISin verkkopalvelusta: <http://zacat.gesis.org/webview/>.

Myllyniemi, Sami (2014). Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/

Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja; 145 & verkkojulkaisuja; 71.

Vuodesta 1994 lähtien säännöllisesti toteutettu Nuorisobarometri tutki viime vuonna 15–29-vuotiaiden nuorten osallisuutta. Kiinnostuksen kohteina tutkimuksessa olivat nuorten osallistuminen vaikuttamisen eri muotoihin, vaikuttamisen motiivit ja esteet sekä käsitkset omista vaikutusmahdollisuuksista. Lisäksi barometrissa selvitettiin nuorten yhteisöllisyyttä ja työelämäasenteita. Sami Myllyniemen mukaan tutkimuksessa nuorten poliittikasuhde vaikuttaa ristiriitaiselta. Nuoret näkevät poliitikan tärkeänä, mutta myös samalla luoksepäisemmänä, sillä enemmistö uskoo, ettei heillä ole sananvaltaa siihen, mitä eduskunta ja hallitus päättävät. Vaikuttaminen ei siksi ole kovin yleistä varsinkaan alle 20-vuotiaiden nuorten keskuudessa. Heistä vain noin joka viides arvioi edes pyrkineensä vaikuttamaan. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että jos nuori pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnallisesti, motiivit painottuivat yksilöllisiin valintoihin kuten omiin ostopäätöksiin eikä jaettuun kollektiivisiin ostopäätöksiin. Äänestävä nuori on muilla edustuksellisen demokratian keinoilla aktiivisempi verrattuna nuoreen, joka ei äänestä. Tämä Myllyniemen mukaan viittaa siihen, että passiivisuus ja aktiivisuus kasautuvat myös demokraattisessa vaikuttamisessa. Kuitenkin kaiken kaikkiaan tutkimus antaa Myllyniemen mukaan viitteitä siitä, että nuorten keskuudessa kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin on vahvistumassa. Aineisto: Nuorisobarometri 2013 (FSD2919).

Ritva Nätkin (2013) Lasten aikuistuminen ja äitiyden varjot. Teoksessa Elina Virokannas & Sanna Väyrynen (toim.) Varjoja naiseudessa. Kuopio: UNIpress, 18–51.

Ritva Nätkin kertoo artikkelissa äitien näkymättömästä taustatyöstä lasten aikuistuksessa. Nätkinin artikkeli pohjautuu tutkimukseen, jossa käsiteltiin muun muassa siitä, miltä vanhemmuuden ja lapsen aikuistumisen kulttuuriset mallit näyttävät äitien näkökulmasta. Nätkin toteaa, että äitiys ei loppu lapsen saavuttamassa täysi-ikäisyyden. Äidin vanhemmuutta kuvaa silloinkin turvana ja tukena oleminen. Siihen liittyy myös voimakas menneisyyden läpikäymisen, siitä mikä meni oikein ja mikä väärin sekä huoli siitä, miten lapsi pärjää ja integroituu yhteiskuntaan. Läpikäynnille Nätkinin mukaan on

ominaista syyllistämiskulttuuri, joka syntyy yhdistettäessä asiantuntija-ohjeistus ja ajatus äidistä kaikkivoipana henkilönä. Varsinkin jos lapsella on ongelmia omassa elämässä, äidin voi olla vaikea hahmottaa omia rajojaan ja sitä, miten tilanteessa pitäisi toimia. Nätkin käsittelee myös sitä, miten aikuistumisen siirtyminen myöhemmäksi taloudellisen ja sosiaalisen epävarmuuden ja nuoruuden etsinnän vuoksi on ristiriidassa yhä aikaisemman lasten itsenäistämisen kanssa. Tämän keskellä äidit pitävät vallitsevaa aikuistumisen kulttuurista mallia ja ikämäärittelyitä epäselvinä ja hämmentävinä. Nätkin ehdottaa äitien syyllistämisen sijaan heidän voimaannuttamisen tapojensa kehittämistä ja kasvatusasiantuntijautensa hyödyntämistä. Aineisto: Äitinä aikuiselle 2000 (FSD1283).

KAIKEN MAAILMAN ARKISTOT

Ruotsin tietoaarkiston vaalitutkimuksen teemasivut

Vuonna 2014 Ruotsissa järjestettiin EU-parlamenttivaalit, valtiopäivävaalit, maakäräjävaalit ja kuntavaalit. Vaalivuoden kunniaksi Ruotsin tietoaarkisto (SND) päivitti omat vaalisivunsa. Sivulla esitellään Ruotsin vaalitutkimusohjelman historiaa, tiedotusvälineiden vaaliuutisointia käsittelevää aineistosarjaa ja poliittisten ohjelmien tietovarantoa, joka sisältää myös vaaliohjelmiä. Vaalisivuille on lisäksi kerätty kattava valikoima linkkejä erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin vaaliaineistoihin, jotka käsittelevät muun muassa vaaliohjelmiä, vaalien aikaista viestintää, äänestämistä, kuntavaaleja, EU-vaaleja, mielipiteitä, puolueohjelmia ja vaalilupauksia.

Lisätieto: <http://snd.gu.se/sv/tema/val>

Sveitsissä avattu uusi tutkimustiedon hallintaportaali

Sveitsin yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen keskus (FORS) on julkaissut virtuaalisen FORSbase-työskentelyalustan tutkijoille. Alusta tarjoaa pääasiassa tutkimus- ja aineistopalveluja. Lisäksi se tarjoaa käyttäjille oman virtuaalisen työtilan, jonka kautta omia tutkimusprojektejaan voi dokumentoida ja julkaista. Alustalle on tulossa mahdollisuus tallentaa, säilyttää ja siirtää tiedostoja, tutkia niitä ja ladata niitä edelleen muiden käyttöön. Jatkossa alustalla on mahdollista myös luoda ja hallita omia tutkimuksia. Yli 1 100 tutki-

jaa on jo kirjautunut palvelun käyttäjäksi.

Lisätieto: <https://forsbase.unil.ch/>

Isoissa-Britanniassa julkaistu opas jaettavan tutkimusdatan tallentamisesta

Ison-Britannian tietoaarkisto (UKDS) on julkaissut oppaan tutkijoille tutkimusaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä siten, että aineistot ovat jatkokäytettävissä. Opas on tehty yhteistyössä Ison-Britannian hallituksen, akateemisten tutkijoiden ja tutkimusrahoittajien kanssa. Yksityiskohtaiset ohjeet opastavat tutkijoita aineistojen käsittelyssä. Opas käsittelee tutkimusaineiston koko elinkaaren vaihe vaiheelta tutkimuksen suunnittelusta tallettamiseen ja edelleen jatkokäyttöön.

Opas ladattavissa verkosta: <http://ukdataservice.ac.uk/media/440320/depositsurvey.pdf>

CESSDA rakentaa verkostojaan

Viime vuonna toimintansa käynnistänyt tutkimuksen infrastruktuuri CESSDA on julkaissut toimintasuunnitelman kaudelle 2014–2015. Koska infrastruktuuria edeltäneen yhteistoimintaverkoston jäsenistä osa ei täyttänyt uuden infrastruktuurin jäsenyyden ehtoja ja jäsenistö jäi suppeammaksi, yhtenä keskeisenä tavoitteena on jäsenmäärän kasvattaminen. Organisaation toimintaa kehittämään perustettiin viisi työryhmää, joissa työskentelee kansallisten palveluntuottajien edustajia. CESSDAn pääkonttoriin Norjan Bergenin on palkattu tänä vuonna johtajana aloittaneen britin, Paul Jacksonin, lisäksi hallinnollinen sihteeri ja tiedottaja.

Lisätieto: <http://www.cessda.net/>

ICPSR:n ja GESISin kesäkurssit

ICPSR:n kesäkurssit kvantitatiivisista menetelmistä ja yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta pidetään Ann Arborissa Michiganissa kahden neljän viikon periodina, joista ensimmäinen on 22.6.–17.7. ja toinen 20.7.–14.8.2015. Neljän viikon kurssien lisäksi tarjolla on useita 3–5 päivän työpajoja, joista osa järjestetään muualla kuin Ann Arborissa. ICPSR:n jäsenorganisaatioista tulevat opiskelijat saavat alennusta kurssimaksuista. Suomen yliopistot ovat ICPSR:n jäseniä. Haku alkaa helmikuussa.

Saksan tietoaarkiston survey-menetelmien kesäkurssi järjestetään neljännen kerran Kölnissä 6.–28.8.2015. Aineistonkeruuseen ja kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin keskit-

tyvän kurssin tarkempi kuvaus julkaistetaan helmikuussa. Kumpikin kesäkurssi sopii niin perustutkinto-opiskelijoille kuin tutkimusmenetelmien osaamistaan päivittäville tutkijoille ja asiantuntijoille.

ICPSR:n kurssiohjelma:

<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/sumprog/>

GESISin kesäkoulu:

<http://www.gesis.org/en/events/gesis-summer-school/>

Pohjoismaista rahoitusta terveys-tieteellisten aineistojen tutkimuskäytön edistämiseen

NordForsk on myöntänyt Pohjoismaiden tietoaarkistoille 490 000 Norjan kruunua (runsas 60 000 euroa) vuosille 2014–2016. Hankkeen päämääränä on lisätä pohjoismaisen terveystieteellisen tutkimusdatan näkyvyyttä Euroopassa. Tietoaarkistot kehittävät hankkeessa yhteisiä käytäntöjä terveysdatan kuvailuun ja jatkokäyttöön ja rakentavat tutkijoille suunnatun terveysdataportaalin. Hanketta johtaa Norjan tietoaarkisto NSD. NordForsk on Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen tutkimusrahoittaja, joka tukee pohjoismaista tutkimusyhteistyötä.

NordForskin tiedote 7.7.2014:

<http://www.nordforsk.org/en/news/>

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjassa annetaan ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren eri vaiheissa. Kun tutkimusprojekti tuottaa, käsittelee, kuvailee ja säilyttää aineiston käsikirjan ohjeiden mukaisesti, aineiston käyttöarvo kasvaa ja pitkäaikais säilytyksen kustannukset alenevat huomattavasti. Käsikirjan sisältö perustuu pääosiltaan tietoaarkiston käytäntöihin ja kokemukseen. Mukana on runsaasti esimerkkejä ja malleja. Tutustu!

> Käsikirja verkossa:
<http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/>

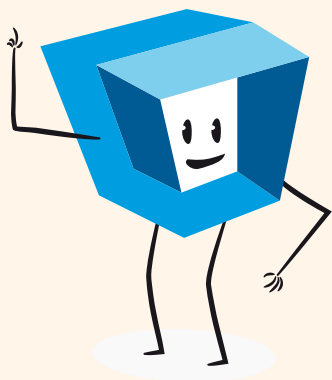
Suomen Akatemia suosittelee arkistointia

Suomen Akatemia suosittelee sen rahoittamissa hankkeissa kerätyn aineiston luovuttamista Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Arkistoinnista on hyvä mainita jo rahoitusta haettaessa tutkimussuunnitelmaan sisällytettävässä aineistohallintasuunnitelmassa.

> Ks. Yleiset hakuohjeet
<http://www.aka.fi/>

Muista myös

> Tietoaarkistoblogi,
<http://tietoaarkistoblogi.blogspot.fi/>

Uusimmat aineistot RSS-syötteenä

Jos haluat tietoa uusimmista valmis-tuneista arkistoinneista, voit tilata tiedot myös RSS-syötteenä. Tilaamaan pääsee tietoaarkiston etusivulle sijoitetusta kuvakkeesta.

Liity tietoaarkiston postituslistalle

Haluatko saada tietoa uusista arkistoiduista aineistoista, julkaisuistamme tai tapahtumistamme? Liity sähköpostilistallemme! Listaa käytetään vain tiedotteidemme jakeluun. Listalle liittyneet eivät voi lähettää sinne omia viestejään.

Voit kertoa halustasi liittyä listalle lähettämällä viestin osoitteeseen helena.laaksonen@uta.fi.

Tilaa esittely

Tulemme mielellämme kertomaan laitoksellenne toiminnastamme.

Ota yhteyttä: fsd@uta.fi tai helena.laaksonen@uta.fi.

Tiesitkö että...?

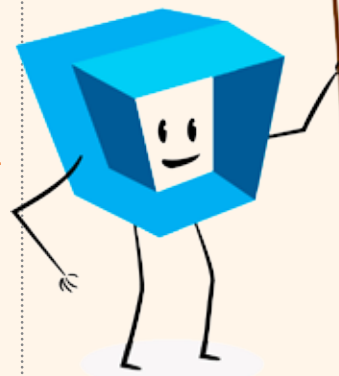
Tietoaarkisto varmistaa arvokkaan tutkimusaineistosi säilymisen käyttökuntoisena tulevaisuudessakin.

Voit asettaa ehtoja arkistoinnille ja jatkokäytölle. Voit antaa tietoaarkiston päättää aineistosi jakelusta muiden tutkijoiden käyttöön tai määrätä jatkokäytön riippuvaiseksi sinulta erikseen pyydettävästä luvasta.

Tilaa Tietoaarkisto-lehti

Haluatko varmistaa, että saat Tietoaarkisto-lehden maksutta ensi vuonnakin? Tilauksen teet helposti sähköpostitse (fsd@uta.fi) tai puhelimitse 040 190 1432.

Tietoaarkisto visertelee
Tietoaarkisto on alkanut myös
tviitata: @tietoaarkisto.

Ilmoita aineistostasi

Haluatko luovuttaa aineistosi tietoaarkistoon? Tai haluatko, että tieto aineistostasi on muiden tutkijoiden ulottuvilla? Ilmoita aineistostasi tietoaarkistoon kotisivuiltamme aukeavalla lomakkeella <http://www.fsd.uta.fi/fi/lomakkeet/ilmoita.html>. – Otamme sinuun yhteyttä!

Tietoaarkisto Facebookissa

Tietoaarkisto on Facebookissa. Facebook-sivullamme julkaistaan pääasiassa suomenkielisiä tiedotteita tietoaarkiston toiminnasta. Lisäksi julkaistaan tutkimusaineistojen avoimuuteen liittyviä uutisia ja yhteistyökumppaneiden tiedotteita. Tule peukuttamaan: <http://www.facebook.com/tietoaarkisto>.

Tietoaarkisto Finnassa

Tietoaarkiston aineistojen kuvailutiedot ovat nyt myös kansallisessa Finna-hakupalvelussa. Finna kokoaa yhteen Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aineistot. Aineistokuvailuista pääsee suoran linkin kautta tietoaarkiston palveluportaali Ailaan lataamaan aineiston.

> <https://www.finna.fi/>